

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Efektivita regionální a přeshraniční spolupráce obcí na
Náchodsku**

Bc. David Vaněk

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. David Vaněk

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Efektivita regionální a přeshraniční spolupráce obcí na Náchodsku

Název anglicky

Effectiveness of regional and cross-border cooperation of municipalities in Náchod region

Cíle práce

Diplomová práce se soustředí na zapojení územních samospráv do regionální a přeshraniční spolupráce v regionu Náchodska. Cílem práce je ukázat, do jaké míry tato spolupráce přispívá k posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu, kteří aktéři se na spolupráci nejvíce podílejí, jaké faktory mají vliv na její efektivitu a na jaké limity naráží realizace rozvojových projektů.

Metodika

Diplomová práce bude mít charakter případové studie. Metodicky bude založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů a existujících regionálních uskupení v dané oblasti. Práce bude obsahovat i poznatky získané prostřednictvím rozhovorů s představiteli samospráv obcí v regionu Náchodska.

Doporučený rozsah práce

60-70 stran

Klíčová slova

Spolupráce, region, pohraničí, Náchodsko, obec, samospráva

Doporučené zdroje informací

BLAŽEK, Jiří a David UHLÍŘ. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha : Karolinum: Univerzita Karlova v Praze, 2011. ISBN 978-80246-1974-3.

ČMEJREK, Jaroslav. Obce a regiony jako politický prostor. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-87197-00-4

DOČKAL, Vít. Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky: Růžový obláček a hrana reality. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. ISBN 80-210-3751-2.

JÁČ, Ivan a kolektiv. Jedinečnost obce v regionu. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-038-6.

JEŘÁBEK, Milan, Jaroslav DOKOUPIL a Tomáš HAVLÍČEK. České pohraničí – bariéra nebo prostor zprostředkování?. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1051-3.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Jaroslav Čmejrek, CSc.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 28. 9. 2020

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 10. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 30. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Efektivita regionální a přeshraniční spolupráce obcí na Náchodsku" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2021

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval doc. PhDr. Jaroslavu Čmejkovi, CSc. za jeho cenné rady, vlídný přístup a odbornou pomoc, kterou mi věnoval při zpracování práce. Zároveň děkuji všem aktérům, kteří mi při zpracování případové studie ochotně poskytli rozhovory a další důležité informace. V neposlední řadě bych rád poděkoval své přítelkyni za její podporu a trpělivost.

Efektivita regionální a přeshraniční spolupráce obcí na Náchodsku

Abstrakt

Cílem práce je ukázat, do jaké míry tato spolupráce přispívá k posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu, kteří aktéři se na spolupráci nejvíce podílejí, jaké faktory mají vliv na její efektivitu a na jaké limity naráží realizace rozvojových projektů. V teoretické části je objasněn regionální rozvoj a jeho teorie. Dále je zde specifikována regionální politika České republiky, regionální politika Evropské unie a jejich strategie. V teoretické části je také vymezena regionální a přeshraniční spolupráce obcí s jejich nástroji a možnostmi spolupráce. Teoretická část je uzavřena faktory efektivnosti spolupráce obcí. Praktická část analyzuje tuto regionální a přeshraniční spolupráci obcí na Náchodsku. Vymezuje jednotlivá uskupení, která mají vliv na meziobecní spolupráci. Rozebírá region Náchodska z hlediska socioekonomických faktorů, které jsou schopny ovlivnit rozvojový potenciál obcí. Jsou zde uvedeny vybrané projekty v rámci spolupráce obcí na Náchodsku a analyzována efektivnost spolupráce mezi jednotlivými uskupeními.

Klíčová slova: Spolupráce, region, pohraničí, Náchodsko, obec, samospráva

Effectiveness of regional and cross-border cooperation of municipalities in Náchod region

Abstract

The thesis aims to demonstrate the extent of cross-border cooperation which contributes to strengthening local and regional development potential, actors that are most involved in the cooperation, factors that affect its effectiveness and finally the limits that define the implementation of development projects. The theoretical part clarifies regional development and its theory. Furthermore, the regional policy of the Czech Republic, the European Union and their strategies are specified here. The theoretical part defines regional and cross-border cooperation of municipalities with their tools and possibilities. The theoretical part is concluded by factors of effectiveness of cooperation between municipalities. The practical part analyzes the regional and cross-border cooperation of municipalities in the region of Náchod. It defines individual groups affecting inter-municipal cooperation. It analyzes the region of Náchod in terms of socio-economic factors that can influence the development potential of municipalities. Selected projects within the cooperation of municipalities in the Náchod region are presented here and the effectiveness of cooperation between individual groups is analyzed.

Keywords: Cooperation, region, border, Náchodsko, municipality, self-government

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Euroregion.....	15
3.2 Mikroregion.....	15
3.3 Regionalizace	16
3.4 Mezinárodní politické regiony	17
3.5 Regionální rozvoj	17
3.5.1 Teorie regionálního rozvoje.....	18
3.5.1.1 Teorie učících se regionů.....	20
3.5.1.2 Teorie kumulovaných příčin.....	20
3.6 Regionální politika České republiky	21
3.6.1 Strategie regionálního rozvoje 2014-2020.....	22
3.6.2 Strategie regionálního rozvoje 2021+.....	23
3.7 Regionální spolupráce obcí	24
3.7.1 Rozvojové nástroje obcí.....	24
3.7.2 Rozvojové podmínky obcí	26
3.7.3 Občanská participace	26
3.7.4 Spolupráce obcí.....	28
3.7.5 Možnosti regionální spolupráce.....	29
3.7.5.1 Místní akční skupina (MAS)	29
3.7.5.2 Místní agenda 21 (MA21) a projekt Zdravá města	30
3.7.5.3 Svazek obcí.....	30
3.8 Regionální politika Evropské unie	32
3.8.1 Principy regionální politiky EU	33
3.8.2 Strukturální fondy a operační programy	34
3.9 Přeshraniční spolupráce obcí.....	36
3.9.1 Specifika přeshraničních struktur ve střední a východní Evropě	37
3.9.2 Formy přeshraničních struktur.....	38
3.9.3 Mezuregionální spolupráce.....	40
3.9.4 Historie programů přeshraniční spolupráce v ČR.....	41
3.9.5 Iniciativa Společenství Interreg	41
3.10 Faktory efektivity spolupráce obcí.....	42
4 Vlastní práce.....	45

4.1	Charakteristika Náchodska.....	45
4.2	Regionální spolupráce mezi obcemi.....	47
4.2.1	Dobrovolné svazky obcí na Náchodsku.....	48
4.2.2	Místní akční skupiny na Náchodsku.....	52
4.3	Přeshraniční spolupráce na Náchodsku.....	55
4.3.1	Euroregion Glacensis.....	55
4.3.2	Partnerská města.....	57
4.4	Vybrané projekty regionální spolupráce na Náchodsku.....	58
4.4.1	Centra společných služeb.....	58
4.4.2	Kladská stezka a cyklotrasa kolem vodní nádrže Rozkoš.....	60
4.4.3	Efektivní správa obcí Červenokostelecka a Českoskalicka.....	62
4.4.4	V pasti sociálních sítí.....	62
4.5	Vybrané projekty Česko-polské spolupráce.....	64
4.5.1	Česko-polská Hřebenovka – východní část.....	64
4.5.2	Rozhledna na Novém Hrádku v rámci česko-polské Hřebenovky.....	65
4.5.3	Naučná stezka Evropským městem Náchod-Kudowa Zdroj.....	66
4.6	Hodnocení efektivnosti spolupráce.....	67
5	Závěr.....	70
6	Seznam použitých zdrojů.....	72
7	Přílohy.....	77

Seznam obrázků

Obrázek 1:	Faktory efektivnosti spolupráce.....	43
Obrázek 2:	Administrativní rozdělení okresu Náchod.....	77
Obrázek 3:	Území MAS Stolové Hory.....	78
Obrázek 4:	Území MAS Mezi Úpou a Metují.....	78
Obrázek 5:	Území MAS Broumovsko+.....	79
Obrázek 6:	Území MAS POHODA venkova.....	79
Obrázek 7:	Územní vymezení Euroregionu Glacensis.....	80
Obrázek 8:	Mapa cyklotrasy okolo vodní nádrže Rozkoš.....	80
Obrázek 9:	Česko-polská Hřebenovka – východní část.....	81
Obrázek 10:	Rozhledna na Velké Deštné.....	81
Obrázek 11:	Rozhledna s infocentrem na Novém Hrádku.....	82
Obrázek 12:	Rozhledna v Olešnici v Orlických horách.....	82
Obrázek 13:	Část cyklostezky kolem vodní nádrže Rozkoš.....	83

Obrázek 14: Naučná stezka Evropským městem Náchod-Kudowa Zdroj	83
--	----

Seznam tabulek

Tabulka 1: Dělení přeshraničních struktur dle Perkmanna.....	38
Tabulka 2: Modifikované členění přeshraničních struktur	39
Tabulka 3: Stav obyvatel Náchodska k 31. 12.....	46
Tabulka 4: Pohyb obyvatel na Náchodsku	46
Tabulka 5: Obyvatelstvo podle národností na Náchodsku	46
Tabulka 6: Rozdělené finanční prostředky MAS Broumovsko+ do jednotlivých oblastí...	54
Tabulka 7: Kvantitativní ukazatele efektivní spolupráce na Náchodsku za rok 2019.....	68
Tabulka 8: Kvalitativní ukazatele efektivní spolupráce na Náchodsku za rok 2019.....	68

Seznam grafů

Graf 1: Formy spolupráce obcí	47
-------------------------------------	----

1 Úvod

Meziobecní spolupráce se dostává do popředí zájmu u představitelů obcí až po zániku sítě národních výborů. Výrazným impulzem rozvoje meziobecní spolupráce byla reforma územní veřejné správy, která vedla k vytvoření správních obvodů obcí s rozšířenou působností a také územního vymezení vyšších územně samosprávných celků v podobě nových krajů. Zrušení okresních úřadů znamenalo zánik do té doby jediné institucionalizované formy meziobecní spolupráce. Po zrušení okresních úřadů byly zvláště menší obce více zatěžovány administrativou a finančními náklady, které zajišťovali veřejné služby pro obyvatele. Jednou z možností bylo nalezení vhodné formy meziobecní spolupráce, která by obcím umožnila snadněji dosáhnout svých cílů v oblasti sociálního či ekonomického rozvoje. Růst této spolupráce je zaznamenán až v druhé polovině 90. let, kdy si představitelé místních samospráv začali uvědomovat potřebnost společných kroků při prosazování zájmů především v oblasti spravedlivějšího přerozdělování finančních prostředků. Největší rozvoj spolupráce obcí nastává po roce 2004, tedy po vstupu České republiky do Evropské unie, především díky finančním prostředkům, které lze čerpat z fondů EU na rozvojové projekty obcí.

Přeshraniční spolupráce obcí se v Evropě rozvíjela už od druhé poloviny 20. století. Významný podíl na tomto rozvoji měla Rada Evropy a Evropská unie, která si v rámci její regionální politiky určila jeden z cílů podporu přeshraniční spolupráce, na kterou vynaložila ze svého rozpočtu nemalé finanční prostředky. O rozšíření přeshraniční spolupráce se také zasloužily přeshraniční struktury, tedy euroregiony, které v Evropě postupně vznikaly od roku 1958. Rozvoj přeshraniční spolupráce v České republice byl možný až s nástupem demokracie po listopadu 1989. Začaly zde postupně vznikat euroregiony, které pomohly obnovit kontakty se sousedními státy přerhané poválečným vývojem. Úkolem přeshraniční spolupráce je zmírnění negativních vlivů, které vyplývají z existence hranic a navázání a udržování kontaktů s lidmi, kteří pocházejí z odlišných kultur, ale potýkají se s podobnými problémy. Přeshraniční spolupráce vychází z potřeb obyvatelstva, které žije v příhraničních oblastech. Tato spolupráce hraje důležitou roli ve všech sférách života v těchto odlehlých periferních a dlouhodobě zanedbávaných oblastech. Od svého vzniku tato spolupráce hraje stále významnější roli v mezinárodních a nadnárodních institucích.

2 Cíl práce a metodika

Diplomová práce se soustřeďuje na zapojení územních samospráv do regionální a přeshraniční spolupráce v regionu Náchodska. Cílem práce je ukázat, do jaké míry tato spolupráce přispívá k posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu, kteří aktéři se na spolupráci nejvíce podílejí, jaké faktory mají vliv na její efektivitu a na jaké limity naráží realizace rozvojových projektů. Práce odpovídá na tři výzkumné otázky, a to jaké subjekty se podílejí na regionální a přeshraniční spolupráci v regionu Náchodsko, jakým způsobem tato spolupráce funguje v rámci vybraných projektů a jaké formy spolupráce jsou na Náchodsku nejefektivnější.

Cílem teoretické části diplomové práce je nalézt vhodná teoretická východiska ke zpracování tématu a popsat problematiku regionální politiky, která je východiskem pro regionální a přeshraniční spolupráci obcí. V teoretické části je objasněn regionální rozvoj a jeho teorie. Dále je zde specifikována regionální politika České republiky a regionální politika Evropské unie a jejich strategie. V teoretické části je také vymezena regionální a přeshraniční spolupráce obcí s jejich nástroji a možnostmi spolupráce. Teoretická část je uzavřena faktory efektivnosti spolupráce obcí. Při práci jsou využity sekundární zdroje v podobě odborné literatury a internetových zdrojů. Vznik a vývoj regionální politiky, informace o strukturálních fondech a podmínkách pro čerpání dotací, zachycení problematiky regionální a přeshraniční spolupráce a významu operačních fondů, to vše jsou informace, potřebné pro pochopení praktické části diplomové práce, která zkoumá problematiku regionální a přeshraniční spolupráce obcí na Náchodsku.

Praktická část analyzuje regionální a přeshraniční spolupráci obcí na Náchodsku. Vymezuje jednotlivá uskupení, která mají vliv na meziobecní spolupráci. Rozebírá region Náchodska z hlediska socioekonomických faktorů, které jsou schopny ovlivnit rozvojový potenciál obcí. Jsou zde uvedeny vybrané projekty v rámci spolupráce obcí na Náchodsku a analyzována efektivnost spolupráce mezi jednotlivými uskupeními.

Diplomová práce má charakter případové studie. Metodicky je založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů a existujících regionálních uskupení v dané oblasti. Východiskem je charakteristika Náchodska a vymezení jednotlivých uskupení, které mají vliv na regionální a přeshraniční spolupráci obcí na Náchodsku. Regionální a přeshraniční spolupráce je zkoumána pomocí vybraných projektů uskutečněných na Náchodsku v programovém období 2014-2020. Jedná se o projekty dobrovolných svazků obcí a

místních akčních skupin na Náchodsku. Projekty v rámci přeshraniční spolupráce vycházejí ze spolupráce v rámci Euroregionu Glacensis a spolupráce mezi partnerskými městy Náchod a Kudowa Zdroj. Doplnující informace byly získány prostřednictvím 5 polostrukturovaných rozhovorů s představiteli samospráv obcí v regionu Náchodska a osob zainteresovaných do vybraných projektů. Jedná se zejména o starosty obcí a představitele jednotlivých uskupení na Náchodsku. Efektivita spolupráce je dle Galvasové zkoumána vybranými kvalitativními a kvantitativními ukazateli (Galvasová, a další, 2007). Jako ukazatelé kvantitativní jsou vybráni: účast na jednáních uskupení, frekvence společných setkání, počet projektů za rok a ukazatelé hospodaření. Jako ukazatelé kvalitativní jsou použiti: manažer spolupráce, strategický dokument, systém financování projektové činnosti a systém elektronické komunikace. Tito ukazatelé jsou zařazeni do jednotlivých uskupení nacházejících se na Náchodsku. Pro rozbor hodnocení efektivnosti spolupráce jsou data získána ze zápisů ze zasedání, strategických dokumentů, účetních závěrek a internetových stránek jednotlivých uskupení.

3 Teoretická východiska

3.1 Euroregion

Jedním z typů regionů jsou tzv. euroregiony, které zajišťují různé přeshraniční spolupráce a teritoriálně mohou zahrnovat i značně rozsáhlé oblasti (Čmejrek, 2008). Při vytváření euroregionů hraje vždy významnou roli jejich územní vymezení. Na jedné straně by měly reflektovat obdobné přírodní či socioekonomické podmínky, a tím respektovat přirozený vývoj oblasti včetně historické dimenze. Na druhou stranu se však uplatňuje pragmatický přístup, kde začlenění zároveň představuje možnost dosáhnout na finanční prostředky z příslušných zdrojů na podporu zaostávajících, znevýhodněných nebo periferních oblastí (Jeřábek, a další, 2004).

V teoretické rovině má pojem euroregion mnohem hlubší konotace. Ve své ideální podobě je evropský euroregion považován stoupenci supranacionálního paradigmatu za lokální mikroodraz nadnárodní Evropské unie. V tomto ohledu je euroregion, obdobně jako federalizovaná EU, vnímán jako prostředek umožňující erozi tradičního konceptu národních států a státních hranic. Euroregion tedy nevystupuje jako nějaká konkrétní přeshraniční struktura, ale jako pojmový znak nové integrační teorie (Dočkal, 2005).

Jako nepostradatelná se jeví Jeřábkovi vazba mezi euroregionem a státem, tedy mezi regionální a národní úrovní. Úlohou státu je sledovat celkový vývoj v pohraničí, zatímco na euroregionech zůstává jeho konkretizace, která vyúsťuje v koncipování předpokládaného vývoje. Zvláštní místo zaujímá zapojení lokální úrovně, představované jak samotnými obcemi, tak podnikatelskými subjekty, sdruženími a spolky. Tento přístup, jak uvádí Jeřábek, vyžaduje angažovanost všech zúčastněných a stojí značné finanční prostředky. Později umožňuje snazší provedení opatření u projektů, a v konečném zúčtování pak převáží pozitiva (Jeřábek, a další, 2004).

3.2 Mikroregion

Mikroregion je sdružení několika obcí za účelem dosažení společného cíle. Typickým rysem takového svazku je vznik z vlastní iniciativy, nikoliv příkazem nadřízeného orgánu nebo ze zákona. Mezi mikroregiony se počítají jak svazky obcí podle zákona č. 128/2000 Sb., tak sdružení, která byla založena podle občanského

zákoníku (některé mikroregiony jsou stále ještě založeny podle staršího zákona č. 367/1990 Sb.).

Na opačném konci z hlediska velikosti i organizační struktury jsou, jak píše Čmejrek, tzv. venkovské mikroregiony, ve kterých se spojují obce k realizaci společných projektů. Důvodem jejich založení bývá často snaha dosáhnout na finanční prostředky ze strukturálních fondů EU. Mikroregiony mohou zahrnovat pouze několik obcí, avšak mohou být i rozsáhlejší. Mikroregiony se někdy spojují do sdružení mikroregionů, jenž bývají skutečně široké. Jejich organizační struktura může být značně volná, nicméně i tyto uskupení je třeba pokládat za regiony (Čmejrek, 2008).

3.3 Regionalizace

Pojem regionalizace chápe Mates jako činnost směřující k vymezení regionů. Podle něho se regionalizací rozumí zpracování informací o rozmístění předmětů a jevů na zemském povrchu. Úkolem regionalizace je stanovit charakteristické procesy, rysy a způsob vazby a vývoje tak, aby byly ukázány typické charakteristiky regionu (Mates, a další, 2001).

Regionalizace v tradičním pojetí je geografická disciplína, která se zabývá vytyčováním regionů. Tento pojem může také označovat proces, ve kterém vzrůstá vliv regionů na rozhodování, kdy si regiony dokonce přisvojují funkce státu (Čmejrek, 2008). Geografie jako prostorová věda se problematikou hranic dlouhodobě zabývá a otázky s nimi spojené se nacházejí v mnoha geografických pracích. Cílem těchto prací je mimo jiné definice pojmu hranice. Nejčastější představou hranice v geografii je pojetí ve smyslu státního území vymezeného státní hranicí či jakousi dělicí linií. V obecnější poloze jsou hranice linie, jenž oddělují sousední území (regiony), přičemž toto území může být vymezeno linií myšlenkovou nebo fixní. Zatímco v prvním případě jsou hranice výsledkem užití geografických metod (regionalizace), ve druhém jsou hranice výsledkem právního aktu (Jeřábek, a další, 2004).

Vytyčování regionů se provádí podle celé řady aspektů, které se vztahují k účelu dané regionalizace. Region lze definovat, jak píše Čmejrek, z hlediska fyzické geografie, sociální geografie, demografie, ekonomické struktury, infrastruktury, životního prostředí, z hlediska historického, kulturního, administrativního apod. Administrativní hledisko je

důležité, jelikož regionalizace se nejčastěji provádí v souvislosti s reformami státní správy a samosprávy (Čmejrek, 2008).

Velkým regionalizačním počinem v českých zemích bylo vytvoření politických a soudních okresů po revoluci v roce 1848. Po druhé světové válce došlo také k zásadním politickým změnám, jejichž součástí bylo vytvoření systému národních výborů a praktická likvidace územní samosprávy. V roce 1949 bylo, spolu se zrušením zemského zřízení vytvořeno 178 okresů a 13 krajů. Územně-správní reforma z roku 1960 podstatně zvětšila okresy a jejich počet snížila na 75. Podobně zvětšila kraje, jejichž počet klesl na sedm. K dalším regionalizačním změnám a sporům došlo po roce 1989 v rámci reformy územní veřejné správy v ČR (Čmejrek, 2008).

3.4 Mezinárodní politické regiony

Nejmenším typem mezinárodních politických regionů jsou mezihraniční regiony. Obvykle nejsou tyto regiony větší než stát, protože nezahrnují celé státy, ale pouze jejich příhraniční oblasti, které mají velmi úzké vazby na části území státu sousedního. Definičním znakem mezihraničního politického regionu je překračování státních hranic. Mohou zde působit různé faktory, zvláště etnické, národnostní, náboženské či jazykové. Typický příklad mezihraničního politického regionu je Baskicko v západní Evropě. V ČR se dá k mezihraničním regionům zařadit zejména Těšínsko, které je národnostně a jazykově smíšeným územím, které bylo politicky rozděleno v roce 1920 (Čmejrek, 2008).

3.5 Regionální rozvoj

Regionální rozvoj se vyvíjí od 30. let 20. století, jako reakce na události spojené s koncem první světové války, především vznikem nových národních států a nástupem hospodářské krize. Jeho novější podoba se znovu začala tvořit po druhé světové válce (Krejčí, 2010).

Problematika regionálního rozvoje a regionální politiky se od druhé poloviny 90. let 20. století začíná postupně dostávat do popředí zájmů politiků i odborníků různých profesí také v České republice. Zatímco ve státech západní Evropy i v některých státech východní Evropy má regionální výzkum značnou tradici, v České republice jsou možnosti navázat na dřívější výsledky regionálního výzkumu a na zkušenosti s regionální politikou poměrně omezené. Důvodem tohoto okrajového postavení regionální politiky i pro malý zájem o

výsledky regionálního výzkumu byla, jak píše Blažek, především velmi nízká míra nezaměstnanosti v ČR. Míra nezaměstnanosti je považována za jeden z nejvýznamnějších indikátorů regionálních problémů. Svou roli také sehrál neoliberalní přístup k řízení společnosti, který dominoval v první polovině 90. let 20. století, jenž odmítal regionální politiku jako nežádoucí formu intervence státu do ekonomiky (Blažek, a další, 2011).

Jako vnější faktory podporující zájem o regionální problematiku uvádí Blažek především vstup ČR do EU, kde je regionálnímu výzkumu i regionální politice věnována značná pozornost. Evropská unie vyvíjí velký tlak na vytvoření moderní a efektivní regionální politiky v kandidátských zemích (Blažek, a další, 2011).

3.5.1 Teorie regionálního rozvoje

Základem pro koncipování regionální politiky i pro přípravu lokálních a regionálních strategií je znalost současných teorií regionálního rozvoje. Tyto teorie představují ucelený systém hodnocení základních faktorů, subjektů, příčin, souvislostí a mechanismů regionálního rozvoje. Z hlediska vývoje se teorie regionálního rozvoje rozčleňují do několika období, jenž odpovídají ekonomickým směrům, které regionální rozvoj ovlivňují (Blažek, a další, 2011). Přehledné shrnutí těchto teorií představuje Blažek v šesti obdobích:

- Neoklasické a neoliberalní teorie
- Keynesiánské období: teorie skupiny jádro-periferie
- Strukturalistické přístupy: neomarxistické teorie rozvoje
- Kritickorealistické přístupy: neoliberalní
- Institucionální směry
- Současné období regionální politiky

Neoklasická teorie byla zaměřena na analýzu chování jednotlivců a firem na trhu. Tato teorie se vyznačuje důrazem na formální, matematizovaný popis ekonomických jevů, přičemž současně dochází k opomenutí věcného obsahu. Neuvažovaly tedy kupříkladu regionální problémy. Rysem této teorie je předpoklad racionality aktérů, kteří se podílejí na tržních transakcích. Je zde důraz na význam faktorů na straně nabídky a opomíjení významu faktorů na straně poptávky. K neoklasickým teoriím patří například lokalizační teorie, jednosektorový či dvousektorový model a růstové účetnictví. Za zakladatele této teorie jsou považováni Léon Walras a Alfred Marshall (Blažek, a další, 2011).

Oproti neoklasické teorii se teorie keynesiánská vyznačuje menší mírou obecnosti a nepředpokládá existenci univerzálních pravidel o rovnováze trhu. Jejím cílem není pouze popsat, jak trh funguje, ale současně jej i reformovat a usměrňovat ekonomiku, aby nedocházelo k nežádoucím jevům, jako je například nezaměstnanost a chudoba. Hlavním rysem je tedy úsilí zasahovat kvalifikovaně do ekonomických procesů s cílem řešit tyto společenské problémy. Regionální teorie vytvořené v tomto období lze řadit do skupiny teorií jádro-periferie (Blažek, a další, 2011).

Hlavním rozdílem mezi neomarxistickými teoriemi a ostatními zde uváděnými teoriemi je snaha o zásadní reformu existujících ekonomických struktur a institucí. Je zde zájem o vysvětlení mechanismů fungování trhu a společnosti. Mezi neomarxistické teorie zařazuje Blažek regulační teorii a teorii flexibilní specializace. Hlavní stránkou těchto teorií je analýza vztahu práce, hodnoty a tvorby nadhodnoty. Přínosem je snaha o propojení ekonomie, politiky a společenských faktorů na úrovni lokální, národní a mezinárodní (Blažek, a další, 2011).

Na rozdíl od neomarxistických teorií jsou neoliberalní teorie výrazem vyhraněného metodologického individualismu. Neoliberalní směry bývají často označovány za makroekonomické rozvedení neoklasické teorie. Využívají se zde často matematické modely externích úspor a rostoucích výnosů. Připouštějí, že technologie dlouhodobě ovlivňují pozitivně či negativně růstové možnosti regionů (Blažek, a další, 2011).

Institucionální teorie dávají důraz na jedinečnost institucí a praktik. Instituce představují obvyklý způsob jednání a myšlení, které se bude zákonitě lišit v různých obdobích vývoje společnosti. Důraz je kladen na kvalitativní výzkum, nikoli na matematizaci či statistiku. Zajímají se o nové technologie, inovace, fungování firem, proces učení atd. Patří sem například teorie výrobních okrsků (Blažek, a další, 2011).

Současné období regionálního rozvoje se přiklání k institucionálnímu a neoliberálnímu přístupu. Současné postupy řešení regionálních problémů zdůrazňují tedy především podporu vznikajícím malým a středním firmám, podporu šíření technických inovací, decentralizační opatření ve veřejné správě a podporu lokální iniciativě. Tyto přístupy jsou výrazem současné názorové plurality, jejímž ohniskem je přesvědčení o klíčovém významu lidské iniciativy a lidských zdrojů pro regionální rozvoj (Blažek, a další, 2011). Níže jsou uvedeny dva příklady teorií regionálního rozvoje.

3.5.1.1 Teorie učících se regionů

Výsledkem teoretických debat v první polovině 90. let byla shoda v tom, že zdrojem konkurenceschopnosti jsou vědomosti, schopnost učit se, vytvářet kulturní klima, jenž napomáhá inovacím. Konkurenceschopnost není chápána jako konkurence cenová, ale jako konkurence, která je založená na neustálých inovacích. Znalosti jsou zde považovány za nejdrahocennější surovinu a učení za rozhodující proces z hlediska trvale udržitelné konkurenceschopnosti. Autoři teorie učících regionů si myslí, že učení a inovace zpravidla neprobíhají izolovaně v jedné firmě na základě jejích vnitřních zdrojů, ale potenciál učit se a inovovat je podstatně ovlivněn formou vztahů mezi firmou a jejím prostředím. To je chápáno jako síť vztahů s dalšími institucemi a také jako obecný rámec pro činnost firmy, tedy sociální hodnoty, politická kultura dané země nebo regionu, do kterého je daná firma zakořeněna (Blažek, a další, 2011).

Stejskal vidí teorii učících se regionů jako směr, který se snaží reagovat na rychlé strukturální změny a technologické změny v průmyslu a společnosti, neboť tím dochází k prudkému zvyšování produktivity práce zapojováním nových technologií do výroby, vzniku informačních systémů a sítí (Stejskal, a další, 2009).

3.5.1.2 Teorie kumulovaných příčin

Významná teorie, jejímž autorem je švédský ekonom Gunnar Myrdal, odmítá hypotézu o automatické tendenci sociálního systému ke stabilizaci. Tvrdí, že změna nevyvolá reakci opačného směru, ale další změny, které ji umocní. Myrdal se této problematice věnoval v rozvojových zemích. V problematice růstu a v problémech regionálního rozvoje vidí vzájemné podobnosti, a navíc je přesvědčen o jejich vzájemné podmíněnosti. Dále tvrdí, že problémy nerovnoměrného regionálního rozvoje je třeba studovat v souvislost s analýzou sociálních rozdílů (Blažek, a další, 2011).

Myrdal ve své práci vychází ze tří základních skutečností. První skutečností je, že na světě existuje malá skupina bohatých států a mnohem větší počet extrémně chudých států. Druhá skutečnost ukazuje, že bohaté státy pokračují jako celek pevně v procesu ekonomického vývoje, oproti tomu v chudých státech je pokrok pomalejší. Na to navazuje třetí skutečnost a to ta, že se z globálního hlediska rozdíl mezi bohatými a chudými státy v posledních desetiletích zvětšily (Blažek, a další, 2011).

Závěrem je potřeba poukázat, že žádná z teorií regionálního rozvoje nedokáže spolehlivě předpovědět budoucí vývoj regionu, což by však podle stále sílícího mínění mezi teoretiky regionálního rozvoje ani nemělo být jejich cílem. Hlavním smyslem teorií regionálního rozvoje by podle většiny dnešních vědců nemělo být hledání pevných závislostí, které nám umožní přesnou predikci, ale stanovení rámců, vývojových tendencí, procesů, vazeb a pozice, ze které aktéři vnímají a interpretují realitu (Blažek, a další, 2011).

3.6 Regionální politika České republiky

Definici regionální politiky uvádí Mates, který za regionální politiku považuje soubor cílů, opatření a nástrojů, které snižují příliš velké rozdíly v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů. Regionální politika se tedy pokouší napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů, kterými je ekonomický růst a zlepšení sociálního rozdělení. Regionální politika pak představuje všechny veřejné intervence, které vedou ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností (Mates, a další, 2001).

V poválečném období Československa došlo na našem území k mnoha zásadním změnám. Regionální politika ztratila svůj smysl, neboť mělo dojít k zmírnění regionálních rozdílů a disparit. Teprve po více jak 40 letech se změnilo politické klima, společnost a hospodářství. V roce 1989 došlo k transformaci společnosti, která znamenala rozsáhlé zásahy do právního řádu, sociálního a ekonomického prostředí i administrativních struktur ČR. Rok 1990 se stal východiskem pro realizaci ekonomické reformy. Toto období je počátkem všech základních procesů ekonomiky nově se tvořícího státu (Stejskal, a další, 2009).

V roce 1992 bylo vládou přijato usnesení k zásadám regionální hospodářské politiky, která byla však zacílena pouze na podporu malého a středního podnikání v problémových regionech. Ani po vzniku ČR se situace nezměnila. Regionální politika státu a její složka pro místní ekonomický rozvoj byly přehlíženy a zanedbávány. V tomto období vláda nepřistupovala aktivně k řešení regionálních disparit ani k posílení ekonomického růstu. V roce 1995 se objevily první významné snahy o řešení situace v jednotlivých regionech a o získání nových investic, které by přispěly ke snížení nezaměstnanosti, zvýšení ekonomické výkonnosti celého státu a samozřejmě i regionů. V tomto období vznikla

Česká exportní banka, jejímž prostřednictvím byly čerpány první finanční podpory (Stejskal, a další, 2009).

Vstup investorů do regionů má vliv na sociálně-ekonomické prostředí regionu, tzn. ovlivňuje ekonomický potenciál daného regionu, vazby všech aktérů a v konečném důsledku má vliv na konkurenceschopnost regionu na národní, ale i mezinárodní úrovni (Wokoun, a další, 2010).

V roce 1997 po vzniku Ministerstva pro místní rozvoj ČR byly zpracovány nové zásady regionální politiky, které zohledňovaly její základní principy regionální politiky. Regionální politika byla definována jako koncepční činnost státu, regionálních a místních orgánů, jejímž cílem je vyvážený a efektivní rozvoj celé republiky. Také v tomto období nabyl účinnost i zákon o podpoře regionálního rozvoje. Na počátku nového tisíciletí odezněly zásadní systémové reformy, globalizace postoupila, došlo k evropské integraci a zazněly výzvy pro hospodářskou i regionální politiku. Po vstupu státu do EU jsme se stali součástí tzv. společné regionální politiky, která usiluje o snížení hospodářských a sociálních rozdílů mezi různými oblastmi zemí (Stejskal, a další, 2009).

Soudobá regionální politika dle Stejskala překonala původní strategický cíl zajištění regionálního růstu, a proto nyní akcentuje význam dynamických faktorů souvisejících s rozvojem moderních průmyslových odvětví (např. elektrotechniky, automobilového průmyslu) uvnitř regionů. Podstatou zůstává region a aplikace jednotlivých nástrojů místního ekonomického rozvoje přímo v něm, jeho aktéři a jeho prospěch. Pozornost se soustřeďuje na malé a střední podniky. Ty vytvářejí zdravé podnikatelské prostředí, zvyšují dynamiku trhu a jsou stabilizujícím prvkem ekonomického systému. Podnikatelská veřejnost hraje významnou úlohu nejen v národním hospodářství, ale i v ekonomice jednotlivých regionů (Stejskal, a další, 2009).

3.6.1 Strategie regionálního rozvoje 2014-2020

Strategie je základním koncepčním dokumentem v oblasti regionálního rozvoje. Strategie je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj. Obecné požadavky na obsah Strategie jsou rámcově upraveny v § 5 odst. 1 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o podpoře regionálního rozvoje“). V souladu

s ustanovením § 4 zákona o podpoře regionálního rozvoje je ve Strategii obsaženo také vymezení státem podporovaných regionů (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

Strategie zahrnuje podrobnou analýzu regionálních rozdílů v ČR (především na úrovni obcí s rozšířenou působností), jejíž závěry se odrážejí v návrzích cílů, priorit a konkrétních opatření definovaných pro potřeby regionálního rozvoje. Implementační část reguluje systém realizace regionálního rozvoje v rovině řídicí i koordinační a monitorovací na centrální i regionální úrovni po stránce instrumentální (nástrojové), institucionální a zdrojové. Strategie je pojata tak, aby spojovala odvětvové přístupy a hlediska s územními aspekty vyváženého regionálního rozvoje a územní soudržnosti. Také obsahuje formulace problémových okruhů, priorit a souhrnných cílů, které bude třeba v příštím období sledovat (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

3.6.2 Strategie regionálního rozvoje 2021+

SRR 21+ je národní strategický dokument v oblasti regionálního rozvoje. Ambicí této strategie je stanovit hlavní cíle regionálního rozvoje v horizontu 7 let a definovat v souladu se zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, hlavní cíle regionální politiky státu v období 2021-2027 s ohledem na podporu dynamického, vyváženého a udržitelného rozvoje území. Hlavním smyslem je určit tematické oblasti, kde je potřebný nebo žádoucí územně specifický přístup, a zároveň identifikovat, jaké různé intervence by měly být realizovány v odlišných územích. To povede k posílení územní konkurenceschopnosti, ke snižování regionálních nerovností a nalézání řešení, které podporují udržitelný rozvoj území (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

Tento dokument slouží také jako vodítko pro krajské samosprávy při tvorbě strategií rozvoje. SRR 21+ se zaměřuje na oblasti, ve kterých je vhodné uplatňovat specifické nástroje pro řešení potřeb území. Dokument vychází ze zastřešujícího národního rozvojového dokumentu Strategický rámec ČR 2030. Významem strategie je zajistit regionům podporu šitou na míru, rozvíjet strategické plánování na bázi funkčních regionů, podpořit zohlednění územní dimenze v rámci sektorových politik, posilovat spolupráci aktérů v území, zlepšovat koordinaci strategického a územního plánování a rozvíjet chytrá řešení (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

Vize směřování České republiky podle SRR 21+ je, že regiony budou efektivně využívat svůj rozvojový potenciál, a tím se zvýší jejich sociální stabilita. Konkurenceschopnost má trvalý a stabilně rostoucí trend a tím se zlepšují podmínky pro kvalitní život všech obyvatel. Jsou respektovány principy udržitelného rozvoje a limity životního prostředí. Všechny regiony se nacházejí, co do kvality života, nad průměrem EU nebo se mu alespoň přibližují, a v konkurenceschopnosti jsou na předních místech ve střední Evropě (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

3.7 Regionální spolupráce obcí

Rozvoj obce je dlouhodobý proces vyváženého a udržitelného zlepšování situace v obci a jejím okolí. Je podmíněn koncepčním a promyšleným přístupem. Rozvojový směr obce a její rozvojové možnosti jsou významnou měrou ovlivněny její velikostí a z ní vyplývajícími funkcemi. Z věcného pohledu lze jako hlavní oblasti činnosti obce zařadit výkon státní správy v přenesené působnosti, základní správu obce (fungování orgánů obce, péče o majetek, plnění zákonem stanovených povinností), zajištění veřejných služeb a realizaci rozvojových aktivit (Binek, a další, 2010).

Regionální spolupráci definuje Dočkal jako společnou aktivitu regionálních aktérů, která primárně směřuje k oboustrannému rozvoji regionů, ve kterých aktéři působí. Sekundárně pak i k rozvoji aktérů samotných. Spolupráce může být realizována za součinnosti státu, nebo bez ní. Nicméně i pro kooperaci bez státního vlivu by mělo platit, že veřejný zájem převažuje nad soukromým (Dočkal, 2005).

3.7.1 Rozvojové nástroje obcí

Rozvojové nástroje můžeme obecně označit jako pomůcky k výkonu a podpoře nějaké činnosti. Nástroje územního či regionálního rozvoje rozděluje Binek a kol. na administrativní nástroje (legislativa, závazné procedury, postupy, organizační normy), koncepční nástroje (strategie, programy, plány, politické deklaráce, územně plánovací dokumenty, pozemkové úpravy), institucionální nástroje (instituce, spolupráce, regionální management), věcné nástroje (infrastruktura služeb, hmotného plnění, poradenství), sociálně-psychologické nástroje (vzdělávání, komunikace, motivace), finanční nástroje (systémy finančních podpor, dotace, granty).

Základním regulačním nástrojem na obecní úrovni jsou obecní vyhlášky. Důležitými nástroji rozvoje jsou nástroje koncepční, které vytváří rámec pro uplatnění ostatních nástrojů. Při plánování rozvoje území se uplatňují dva základní nástroje, a to strategické a územní plánování (Binek, a další, 2010).

Strategické plánování je z hlediska regionálního rozvoje východiskem pro uplatnění a koordinaci dalších rozvojových nástrojů. Strategické plánování má aktivizační charakter, což znamená, že stanovuje směřování rozvoje. Dále formuluje a provozuje hlavní kategorie rozvojových aktivit. Náležitosti a procesy nejsou při strategickém plánování zákonně upraveny a vychází z praxe, proto je zde často různá terminologie, metodika a obsah (Binek, a další, 2010).

U územního plánování jde o prostorový průmět rozvojových aktivit s územním dopadem. Územní plánování má převážně regulační charakter, to znamená, že stanovuje limity využití území. Náležitosti a procesy jsou u územního plánování závazně upraveny stavebním zákonem (Binek, a další, 2010).

Proces strategického plánování je formalizován v koncepčních dokumentech, které v obecné rovině rozlišujeme dle hierarchie na strategie, program a plán. Strategie je dlouhodobý koncepční dokument, který určuje základní linie rozvoje daného subjektu, resp. území daného subjektu, ve všech základních oblastech na dlouhé období. Program je střednědobý dokument. Vychází a navazuje na strategii, a ve střednědobém horizontu vytyčuje opatření, která bude subjekt realizovat, aby dosáhl strategických cílů. Plán je krátkodobý dokument prováděcího charakteru. Konkretizuje vybraná opatření ve formě projektů či aktivit. Obsahuje již harmonogram a stanovuje způsob financování (Binek, a další, 2010).

Důležité je mít tyto dokumenty dobře sladěné a provázané, a to na vertikální i horizontální úrovni. V praxi, jak píše Binek, mají koncepční dokumenty zpracované spíše větší obce. Pro menší obce je typické plánování na úrovni svazků obcí, kdy do společného dokumentu zapojují své obecní priority. Strategie rozvoje obce je základním nástrojem řízení obce, která na základě poznání situace v obci a představ občanů, podnikatelů a zájmových skupin formuluje rozvojové cíle obce a aktivity vedoucí k jejich naplnění (Binek, a další, 2010).

3.7.2 Rozvojové podmínky obcí

Rozvojovými podmínkami chápeme možnosti a charakteristiky daného území. Z hlediska obyvatel obce jsou to faktory ovlivňující pozitivně jejich život, což může být například dobrá dopravní dostupnost, dostupnost služeb, kvalitní bydlení nebo pracovní příležitosti. Z hlediska ekonomického rozvoje jsou to hodnoty, které mohou přilákat do obce nové obyvatele nebo investory. Například jsou to objekty a pozemky, které jsou vhodné pro podnikání nebo přírodní, kulturní a rekreační aktivity. Z hlediska návštěvníků se jedná o faktory, jež ovlivňují výběr lokality k pobytu nebo návštěvě, tzn. atraktivita daného prostoru, sportovní možnosti či výskyt přírodních a kulturních zajímavostí (Binek, a další, 2010).

Rozvojové podmínky mají prostorové a velikostní souvislosti. Úspěšný rozvoj je nejčastěji důsledkem vnitřní aktivizace a komplexního přístupu k rozvoji. Spíše zástupným problémem bývá nedostatek finančních prostředků pro zdůvodnění neaktivity. Pro řízení rozvoje obce je zásadní proniknout do obecných rozvojových souvislostí obce a poznat situaci v jejích jednotlivých oblastech, zjistit rozvojové šance nebo rozvojové problémy a nalézt jejich příčiny. Využití potenciálu obce je závislé na smysluplné aktivitě obyvatel, poloze místa a velikosti kapitálu. Kombinace těchto věcí do jisté míry předurčuje i optimální strategii obcí i celých regionů ve využívání svých dispozic (Binek, a další, 2010).

Následující kapitoly Občanská participace, Místní akční skupina (MAS) a Místní agenda 21 (MA21) a projekt Zdravá města jsou převzaty z mé bakalářské práce: Participace občanů na veřejném životě vybrané obce (Nový Hrádek), obhájené v roce 2019 na Provozně ekonomické fakultě ČZU v Praze.

3.7.3 Občanská participace

Rostoucí vliv aktérů regionálních zájmů je relativně přirozený jev, který vyplývá ze stále větší důležitosti regionální politiky. Regionální politika vytváří pro aktéry regionálních zájmů příznivé podmínky. Povaha regionální politiky je založena na kolektivní participaci relevantních aktérů. Tato skutečnost souvisí s principem partnerství, ale také s rozšířenou představou, že správná koncepce rozvoje regionů je dosažitelná pomocí společného postupu významných regionálních aktérů (Dočkal, 2005).

K dalším aspektům participace patří zapojení občanů do činnosti zájmových skupin. Můžou to být různá společenství občanů, asociace, sdružení, odbory či spolky. Stát do těchto aktivit občanské společnosti nezasahuje, pokud to není v rozporu se zákonem. Zákonné předpoklady pro zapojení občanů v ČR jsou: Listina základních práv a svobod, Zákon o svobodném přístupu k informacím (č.106/1999 Sb.), Zákon o právu shromažďovacím (č.84/1990), Zákon o právu petičním (č.85/1990), Zákon o místním referendu (č. 298/1992), Zákon o obcích (č. 128/2000 Sb.) a Zákon o krajích (č. 129/2000 Sb.). Občané se zapojují tím, že se zajímají o dění v obci jako je navštěvování obecního zastupitelstva a komunikace se zastupiteli. Občanská participace může nabývat i protestních forem, kde vyjadřujeme vlastní postoje ke společenskému problému. Jedná se například o sepsání petice, kterou může formulovat každá fyzická osoba starší 18 let, nebo vytvoření místního sdružení nezávislých kandidátů (Ministerstvo vnitra České republiky, 2019).

Za zapojení občanů do veřejného života obce, jako nepolitickou formu participace, lze považovat aktivity související se spolkovou a zájmovou činností. Tyto sdružení zaručují občanům větší zapojení a angažovanost na veřejném životě obce. Mezi nejčastější organizace, které najdeme ve většině obcí, patří například sdružení dobrovolných hasičů, myslivců, zahrádkářů nebo různých sportovních nadšenců spolu se Sokolem. Všechny tyto organizace se potýkají se stárnutím členských základen, které už mnohdy nejsou v dobrém stavu a jejich opravy provádějí dobrovolníci ze svých vlastních zdrojů. Není to jen stárnutí budov, ale také stárnutí obyvatelstva. Mladí lidé přestávají mít zájem, a tím se členská základna zmenšuje. V důsledku toho také klesá počet pořádaných kulturních akcí těmito spolky. Mezi obcemi jsou obrovské rozdíly v zapojení sdružení do veřejného života obce. Někde je zájem enormní, kdy se většina členů sdružení podílí na veřejném životě, a jinde je zájem malý nebo žádný (Čmejrek, 2010).

Co se týče zájmu občanů o zasedání zastupitelstva a účast na něm, je tato situace značně rozdílná. Stále častěji se tak objevují stížnosti zastupitelů na nezájem svých spoluobčanů. Nejspíše je to tím, že zasedání nejsou pro občany příliš atraktivní a zasedání nejsou řádně připravena. Příčiny jsou také spatřovány v neschopnosti zastupitelů se dohodnout, nebo v nepřipravenosti a absenci podkladů k jednání. Zasedání zastupitelstva je sice veřejné, ale může to být maskování před tím, co se projednávalo bez možné účasti veřejnosti. K rozhodnutí může dojít i před řádným zasedáním zastupitelstva a občané, kteří

se v této věci účastní, bývají o výsledku informováni. Pak už necítí potřebu se zasedání znovu zúčastnit (Čmejrek, 2010).

3.7.4 Spolupráce obcí

Spolupráce znamená součinnost určitého množství subjektů, jenž chtějí dosáhnout jistého cíle. Na obecní úrovni existují různorodé formy spolupráce. Malé obce a podnikatelské subjekty mohou svou společnou spoluprací výrazně ovlivňovat optimální rozvoj a zvyšování životní úrovně a kvality života. Mezi příčiny spolupráce řadí Binek společné cíle a vize, úspory v organizační i ekonomické oblasti a využívání synergického efektu. Mezi významné faktory, které ovlivňují úspěšný rozvoj a spolupráci obcí či podnikatelů patří například komunikace, motivace spolupracujících subjektů, počet a charakter subjektů, ochota spolupracovat a schopnosti zapojených osob, způsob financování, způsob dospívání k rozhodnutí atd. (Binek, a další, 2010).

Podle zákona 128/2000 Sb., o obcích, „mají obce možnost spolupracovat s podnikateli zejména při výkonu samostatné působnosti. Tato spolupráce má především charakter účelový, spočívající ve spojení sil s dalším subjektem s cílem zabezpečit nějaké potřeby či splnit úkoly svěřené obci ze zákona v rámci samostatné působnosti.“ Obce v samostatné působnosti (§ 84, 85 a 102 zákona o obcích) ve svém územním obvodu se snaží v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.

Podle § 14 zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, „obec ve své samostatné působnosti spolupracuje s krajem, na jehož území se nachází, při přípravě a realizaci programu územního rozvoje kraje. Dále může podporovat rozvoj podnikatelských aktivit potřebných pro rozvoj regionu, například formou technické a investiční přípravy pro investory. Při zajišťování rozvojových programů společných více obcím může obec sdružovat své prostředky se sousedními obcemi a dalšími právníckými osobami.“

Rozvíjení dlouhodobé spolupráce a oboustranné úspory může být někdy značně obtížné. Každý ze zapojených subjektů má svá specifika. Jako specifika v postavení obcí vidí Binek například obecné předpoklady pro účast v rozvoji regionů, manažerské pozice starosty nebo tajemníka a konflikt rolí, tedy kompetence v samostatné působnosti a

přenesené působnosti. Hlavní zásady k dobré spolupráci můžeme shrnout následovně: čím více se do spolupráce dá, tím více přináší, formalizovaná spolupráce není nezbytností, a ne ve všech oblastech je účelné a účinné spolupracovat, spolupráce se týká lidí a vztahů mezi nimi, důležitý je zdravý realismus a současně ochota a odvaha usilovat o dosažení velkých cílů, spolupráce je dlouhá cesta složená z malých kroků (Bínek, a další, 2010).

3.7.5 Možnosti regionální spolupráce

Obec se může za účelem posílení své pozice, rozvoje jistých témat nebo získání informací zapojit do různých méně či více formalizovaných uskupení spolupráce. Každé z těchto uskupení má svůj přínos, který ovšem pro jeho dosažení klade na obec nároky. Je třeba zvážit, kde a jak se má obec ve vnějším prostředí angažovat. Formy spolupráce představují konkrétní právní a organizační podobu spolupráce, hlavní je však vztah ke konkrétnímu účelu (Bínek, a další, 2010). Systém spolupráce obcí mezi sebou je upraven zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, z něhož je zřejmé, že obce mohou spolupracovat pouze při výkonu samostatné působnosti. Konkrétně mohou uzavřít smlouvu ke splnění konkrétního úkolu, vytvořit dobrovolný svazek obcí, nebo založit právnickou osobu (obchodní společnost, družstvo apod.).

3.7.5.1 Místní akční skupina (MAS)

Partnerství subjektů z veřejného, soukromého a neziskového sektoru společnosti je v diskurzu veřejné politiky spojováno s efektivním demokratickým vládnutím, a tedy i s rozvojem regionů a lokalit. Síť regionálních a lokálních aktérů, které zprostředkovávají informace a umožňují spolupráci, jsou důležitým faktorem regionálního rozvoje (Čermák, 2011).

MAS může být společenství občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry či veřejné správy, jejíž hlavní účel je spolupráce na rozvoji venkova, podnikání, rozvoji vzdělání, zemědělství a získávání finanční podpory z Evropské unie a z národních programů pro svůj region metodou LEADER. MAS si dává za cíl zlepšit kvalitu života a životního prostředí především na venkově. Metoda LEADER je založena na principu zdola-nahoru tzn., že občané nebo místní venkovské subjekty předkládají své návrhy a projekty zdola, a nejsou řízeny vyšší krajskou či státní mocí shora. Dále je tato metoda založena na partnerství veřejných a soukromých subjektů, tvorbě místní rozvojové strategie, na integrovaných a vícesektorových akcích, na inovaci v řešení problémů

venkovských regionů, na síťování a výměně zkušeností mezi aktéry rozvoje, na spolupráci v rámci společných projektů místních akčních skupin v rámci státu, EU a dalších zemí. Mezi základní parametry MAS patří geograficky homogenní území, počet obyvatel od 10 000 do 100 000 mimo města s počtem obyvatel větším než 25 000, hustota zalidnění do 150 obyvatel na kilometr čtvereční a další (Místní akční skupiny, NSMAS České republiky, 2019).

Vzhledem k různorodosti subjektů, které se sdružují v MAS a jejich členské strukturální variabilitě, mají MAS případ od případu různou právní identitu. Jak píše Illner, mohou se například stát obecně prospěšnou společností podle zákona č. 248/1995 Sb. nebo občanským sdružením podle zákona č. 83/1990 Sb. Členové MAS musí mít bydliště v daném mikroregionu nebo v něm musí působit. MAS musí mít organizační řád, statuty, stanovy, projednanou a schválenou strategii pro území MAS a být registrována u Ministerstva vnitra ČR (Čermák, 2011).

3.7.5.2 Místní agenda 21 (MA21) a projekt Zdravá města

MA21 a projekt Zdravá města jsou dalšími kooperativními aktivitami v rámci obcí, které jsou v současné době uplatňovány. MA21 je program obcí, který prosazuje principy trvale udržitelného řešení místních problémů. Klade si za cíl vypracování strategie udržitelného rozvoje obce i dílčích akčních plánů a mikroprojektů zlepšování kvality života v obci. Obecní zastupitelstvo, které místní agendu politicky garantuje, pověří svého člena odpovědností za koordinaci místní agendy a stanoví příslušnou komisi. Účast veřejnosti je podle Illnera nezbytným předpokladem úspěchu Místní agendy 21, a možná je i spolupráce s dalšími obcemi. Národní síť Zdravých měst České republiky je asociace místních samospráv, ke které se řadí i svazky obcí, jenž se programově hlásí k principům udržitelného rozvoje, zapojují veřejnost a podporují zdravý životní styl. Koordinátorem projektu a tvůrcem platformy pro spolupráci místních institucí, škol, firem a veřejnosti je vedení obce (Čermák, 2011).

3.7.5.3 Svazek obcí

Dobrovolné svazky obcí jsou již desítky let vytvářeny jako užší partnerství výhradně mezi obcemi s cílem řešení vybraných problémů veřejné správy, zejména za účelem budování a provozování vodohospodářské infrastruktury, odpadového hospodářství

a v posledních letech také dopravy nebo formálního vzdělávání (Pavlík, a další, 2020). Časem, jak byla tato infrastruktura budována, začaly vznikat svazky obcí za účelem všeobecného rozvoje území. Svazky obcí většinou vznikají pro územně ucelenou oblast, která je vymezená přirozenými přírodními, technickými nebo historickými hranicemi a dalšími důležitými prvky. Vyskytují se však i svazky sdružené bez principu územní celistvosti a zaměřují se na rozvoj jistých společných záměrů. Členem svazků se může stát pouze obec, nikoliv jiné subjekty a spolupracovat mohou jen v činnostech samostatné působnosti (Bínek, a další, 2010).

Dle zákona o obcích § 49, „svazek obcí nabývá právní osobnosti zápisem do rejstříku svazků obcí vedeného u krajského úřadu příslušného podle sídla svazku obcí. Do rejstříku svazků obcí se zapisuje den vzniku svazku obcí, den jeho zrušení s uvedením právního důvodu, den jeho zániku, název a sídlo svazku obcí, identifikační číslo osoby svazku obcí poskytnuté správcem základního registru osob právnických, podnikajících fyzických osob a orgánů veřejné moci, předmět činnosti svazku obcí, orgány, kterými svazek obcí jedná, a jméno, příjmení a adresa bydliště osob vykonávajících jejich působnost spolu s uvedením způsobu, jakým tento orgán svazek obcí zastupuje, a údaje o dni vzniku nebo zániku jejich funkce; rejstřík svazků obcí je veřejný rejstřík, přičemž jeho součástí je sbírka listin, v níž jsou uloženy smlouva o vytvoření svazku obcí spolu se stanovami a změny těchto dokumentů. Krajský úřad vede rejstřík svazků obcí v přenesené působnosti.“

Dobrovolný svazek obcí je nejrozšířenější formou meziobecní spolupráce. Zákon o obcích uvádí v § 50 hlavní typy činností, kterým se svazky mohou věnovat, „a to úkoly v oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví, kultury, požární ochrany, veřejného pořádku, ochrany životního prostředí, cestovního ruchu a péče o zvířata. Zabezpečování čistoty obce, správy veřejné zeleně a veřejného osvětlení, shromažďování a odvozu komunálních odpadů a jejich nezávadného zpracování, využití nebo zneškodnění, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod. Zavádění, rozšiřování a zdokonalování sítí technického vybavení a systémů veřejné osobní dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území.“

Podle struktury vykonávaných činností lze svazky dělit na monotematické a komplexní. Monotematické svazky jsou založeny za účelem vybudování nebo provozování technické infrastruktury či rozvoje cestovního ruchu. Komplexní svazky fungují za účelem

celkového rozvoje svého území, tedy mohou efektivně napomáhat ke zlepšení situace v různých oblastech života svazku. Výhledy dalšího směřování svazků obcí jsou zakotveny ve strategických dokumentech. Nejčastěji je tento dokument pojmenován jako Rozvojová strategie. Rozvojová strategie je klíčovým nástrojem řízení a rozvoje svazku obcí. Její význam spočívá zejména v koordinaci rozvojových aktivit na území více obcí (čímž navazuje na strategii obce), sdružování vlastních finančních prostředků, efektivním získáváním vnějších zdrojů (dotací), vytvoření podkladu pro navázání spolupráce s aktéry (zejména soukromou sférou) na území svazku i jinde (Bínek, a další, 2010).

Činnost svazků obcí může být financována několika způsoby. Dle Binka sem patří příspěvek na obyvatele – obvykle pouze malý podíl rozpočtu svazku, většinou financování provozu svazku; financování společných projektů dle míry zapojení obcí, resp. dle efektů – obvykle projekty vybrané skupiny obcí (např. ČOV, kanalizace – dle skutečných nákladů, cyklostezky dle km na území obce apod.); financování celosvazkových projektů – buď rovný příspěvek obcí (u projektů s rovným dopadem, např. značení, informační tabule, propagace), nebo příspěvek dle velikosti obce (Bínek, a další, 2010).

Spolupráce obcí v rámci svazku může narážet na různé překážky. Hlavní bariérou bývá konflikt mezi zájmy jednotlivých obcí a svazku jako celku, kdy jsou obcemi zamítány aktivity, které nemají pro danou obec přímý efekt. Další problém může nastat, pokud svazek slouží jen jako rámec pro individuální rozvojové aktivity obcí a nerealizují se tam projekty s širším územním dopadem. Motivací obce pro vstup do svazku by měla být snaha o rozvoj území, a nejen vidina zisku finančních prostředků. Fungování svazku mohou negativně ovlivnit také vazby mezi subjekty. Jedná se o vztahy mezi obcemi a místními podnikateli. Přitom právě svazky obcí, subjekty, které vznikly z dobrovolné iniciativy obcí, by měly být na dobrých vzájemných vztazích do značné míry založeny (Bínek, a další, 2010).

3.8 Regionální politika Evropské unie

Podle Stejskala rozdíly v sociálně-ekonomické úrovni v jednotlivých regionech významně ovlivňují celkový hospodářský rozvoj daného regionu. Proto vlády v řadě zemí začaly uplatňovat regionální politiku, aby tyto rozdíly zmírnily a současně přispěly ke zvýšení konkurenceschopnosti regionální a národní ekonomiky. Regionální politiky EU vychází ze dvou základních hodnot, kterými jsou solidarita a soudržnost. Solidarita

představuje pomoc občanům a regionům, které jsou hospodářsky znevýhodněni. Soudržnost pak odráží skutečnost, že snižování rozdílů představuje výhodu pro všechny zúčastněné (Stejskal, a další, 2009).

V EU je regionální politika prováděna na třech základních úrovních. Jedná se o úroveň nadnárodní, kterou relativně nezávisle provádí přímo EU. Dále je to úroveň národní, kterou provádějí jednotlivé členské země, přičemž postupně přejímají některá společná pravidla. A jako třetí se jedná o úroveň regionální, která existuje ve většině zemí a její pozice je dlouhodobě posilována. Nositelé regionální politiky jsou na nadnárodní úrovni Evropská komise a další evropské instituce. Na úrovni národní je to vláda, ministerstva a ostatní orgány státní správy příslušného státu. Na regionální úrovni jde o orgány územní samosprávy. Mezi nástroje této politiky patří zejména strukturální fondy a Kohezní fond, iniciativy společenství, popřípadě předvstupní nástroje (Stejskal, a další, 2009).

Existuje několik důvodů pro společnou regionální politiku EU. Jako nejpádňější uvádí Mates rozpor mezi závažností regionálních problémů a schopnostmi států tyto problémy řešit, snahu o vytvoření ekonomické a monetární unie, (zejména tedy zavedení společné měny euro), s sebou přinese regionální diferencované rozmístění výhod, požadavek některých členských států na kompenzaci regionálních dopadů ostatních politik EU, zvláště společné zemědělské politiky nebo společné vědecko-technické politiky EU (Mates, a další, 2001).

3.8.1 Principy regionální politiky EU

Dle Stejskala regionální politika a využívání strukturálních fondů vychází při financování jednotlivých projektů ze základních principů: solidarity, subsidiarity, koncentrace, partnerství, programování, adicionality a monitorování a vyhodnocování (Stejskal, a další, 2009).

Princip solidarity nám udává, že hospodářsky vyspělejší státy financují méně vyspělé státy prostřednictvím příspěvků do společného rozpočtu. Princip subsidiarity vyjadřuje nutnost realizace jednotlivých cílů na co nejnižší možné úrovni. Princip koncentrace odráží snahu směřovat prostředky do regionů, které se potýkají s největšími problémy a dosáhnout tak největšího možného užitku. Partnerství zahrnuje úzkou vertikální i horizontální spolupráci mezi orgány na všech úrovních, které rozhodují o

umístění finanční pomoci ze strukturálních fondů. Programování udává časový rozvrh pro alokaci prostředků. Princip adicionality znamená, že prostředky ze společného rozpočtu EU mají pouze doplňkový charakter pro výdaje členských států, přitom výdaje členských států se nesmějí snižovat. U monitorování a vyhodnocování jde o průběžné sledování a vyhodnocování prováděných opatření a celkovou efektivnost vynaložených prostředků. Hodnotí se zde předpokládaný dopad projektu před jeho schválením, realizace a jeho skutečné přínosy (Stejskal, a další, 2009).

3.8.2 Strukturální fondy a operační programy

Strukturální fondy společně s Fondem soudržnosti slouží jako nástroje pro uskutečňování aktivit regionální politiky EU, která je nazývána jako politika hospodářské a sociální soudržnosti. Tato politika stojí na principu solidarity mezi bohatšími a chudšími státy EU, kdy bohatší státy přispívají na rozvoj chudších států i regionů s cílem zvýšit kvalitu života pro všechny obyvatele EU. Strukturální fondy jsou určeny na podporu hospodářsky slabších regionů a tvoří je Evropský fond pro regionální rozvoj ERDF a Evropský sociální fond ESF (Ministerstvo vnitra České republiky, 2020).

ERDF podporuje projekty v oblasti infrastruktury, tzv. „tvrdé“ projekty, což jsou stavby dopravní infrastruktury, rekonstrukce kulturních památek, výsadba zeleně nebo rozvoj elektronické veřejné správy apod (Ministerstvo vnitra České republiky, 2020).

ESF se zaměřuje naopak na tzv. „měkké“ projekty, tedy neinvestiční (neinfrastrukturní) projekty, které mají podporovat např. rozvoj vzdělávání, osoby se zdravotním postižením, etnické menšiny, nezaměstnané osoby nebo zvyšování kvalifikace úředníků veřejné správy apod. Fond soudržnosti podporuje chudší státy, nikoli regiony. Finanční prostředky z tohoto fondu jsou určeny pouze na infrastrukturní projekty v oblasti dopravy (dopravní stavby většího rozsahu, dálnice, železniční koridory atd.) a ochrany životního prostředí (Ministerstvo vnitra České republiky, 2020).

Ze strukturálních fondů se peníze čerpají v několikaletých cyklech, tzv. programových obdobích, která trvají zpravidla 7 let. Nyní probíhá programové období 2014-2020. K dosažení cílů v určitém regionu nebo oblasti se využívají tzv. operační programy, které jsou základním strategickým dokumentem finanční a technické podpory. Operační programy obsahují informace o konkrétních cílech, prioritách, podporovaných

aktivitách a také specifikují, kdo může o dotaci žádat. V jednotlivých výzvách, které jsou časově omezené, se pak tyto informace dále upřesňují (Vláda České republiky, 2020).

Pro Českou republiku byly v rámci současného programového období schváleny Evropskou komisí finanční prostředky ve výši téměř 24 miliard eur. Cílem a smyslem jejich využití je podpora hospodářského růstu a snižování sociálních a ekonomických nerovností mezi státy a regiony Evropské unie. V programovém období 2014-2020 jsou v České republice dána společná pravidla pro pět fondů, které dohromady tvoří Evropské strukturální a investiční fondy ESIF (Vláda České republiky, 2020). Jedná se o Fond soudržnosti, Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond, Evropský rybářský a námořní fond a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova.

Základním zastřešujícím dokumentem pro čerpání finančních prostředků z Evropských strukturálních a investičních fondů (ESI fondy) v programovém období 2014 až 2020 je Dohoda o partnerství. Dohoda o partnerství byla definitivně schválena Evropskou komisí dne 26. srpna 2014, čímž byl ukončen skoro tříletý proces vyjednávání a tvorby tohoto dokumentu. Programy pro programové období 2014-2020 byly vymezeny usnesením vlády ČR č. 867 ze dne 28. listopadu 2012 (Vláda České republiky, 2020).

Dle Vlády ČR se jedná o následující programy: Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost řízený Ministerstvem průmyslu a obchodu, Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání řízený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Operační program Zaměstnanost řízený Ministerstvem práce a sociálních věcí, Operační program Doprava řízený Ministerstvem dopravy, Operační program Životní prostředí řízený Ministerstvem životního prostředí, Integrovaný regionální operační program řízený Ministerstvem pro místní rozvoj, Operační program Praha-pól růstu ČR řízený Magistrátem hlavního města Prahy, Operační program Technická pomoc řízený Ministerstvem pro místní rozvoj, Operační program Rybářství 2014-2020 řízený Ministerstvem zemědělství a Program rozvoje venkova řízený Ministerstvem zemědělství (Vláda České republiky, 2020).

Mezi programy přeshraniční spolupráce patří program Interreg V-A Česká republika-Polsko řízený Ministerstvem pro místní rozvoj, Interreg V-A Slovenská republika-Česká republika koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj, Interreg V-A Rakousko-Česká republika koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj, Program přeshraniční spolupráce Česká republika-

Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014-2020 koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj a Program spolupráce Svobodný stát Sasko-Česká republika 2014-2020 koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj (Vláda České republiky, 2020).

Dále jsou to Programy nadnárodní spolupráce, a patří sem Program nadnárodní spolupráce Interreg CENTRAL EUROPE koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj, Program spolupráce Interreg DANUBE, koordinovaný na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj (schválen dodatečně usnesením vlády ČR č. 447 ze dne 12. června 2013), Program meziregionální spolupráce INTERREG EUROPE, koordinované na území České republiky Ministerstvem pro místní rozvoj, Program meziregionální spolupráce ESPON 2020, Program meziregionální spolupráce INTERACT III a Program URBACT III (Vláda České republiky, 2020).

3.9 Přeshraniční spolupráce obcí

Přeshraniční spolupráci musíme chápat komplexně. Jak uvádí Jeřábek, setkávají se zde aspekty kulturní, jazykové, ekonomické, technické, administrativní a geopolitické. Původně byla přeshraniční spolupráce zaměřena na specifické problémy podmíněné právě státní hranicí, například řešení dopravní infrastruktury, poměry na trhu práce apod. Až později se objevila potřeba přistupovat k rozvoji komplexně a integrovaně. Prostředkem pro naplnění těchto záměrů se stalo prostorové plánování a regionální politika. Avšak poměrně dlouho přetrvával stav, kdy se o dění v příhraničním regionu rozhodovalo v centru jednotlivých zemí. Později se postupně začala prosazovat decentralizace kompetencí. Aktivita přeshraniční spolupráce a vytváření euroregionů považujeme za nedílnou součást integračních procesů (Jeřábek, a další, 2004).

Základem přeshraniční spolupráce jsou integrované a strategicky zaměřené programy, kde se realizují jednotlivé projekty. Úspěšný vývoj přeshraniční spolupráce je závislý na rámcových podmínkách. Již na počátku jejich budování na vnější hranici EU, se ukázala potřeba splnění kritérií, které zde uvádí Jeřábek: evropské regiony se musí stát životaschopnými pod ochranou příslušných států, jejich podporu je vhodné řešit prostřednictvím decentralizovaného zapojení podpůrných prostředků, přeshraniční spolupráce vyžaduje požehnání zákonodárným orgánem (Jeřábek, a další, 2004).

Přeshraniční spolupráce, tedy vytváření souvislých struktur podél hranic, patří mezi nejzajímavější formy kooperace. Možná i z tohoto důvodu lze nalézt k této problematice sérii kvalifikovaných příspěvků. Je však nutno konstatovat, že se jedná především o množství případových studií, které analyzují konkrétní přeshraniční strukturu. Studií, které by se věnovaly obecným aspektům přeshraniční spolupráce není mnoho (Dočkal, 2005).

Aby se mohla stát přeshraniční spolupráce nástrojem nového celoevropského uspořádání, je nezbytné, aby mezi většinou evropských států existovala mezinárodní smlouva, kterou by došlo k transferu právní suverenity vůči přeshraničním strukturám. Vícestranná mezinárodní smlouva mezi státy Evropy sice existuje, ale z její analýzy vyplývá, že nepředpokládá posílení regionálních struktur na úkor smluvních států (Dočkal, 2005).

Dne 21. 5. 1981 byla v Madridu podepsána členskými státy Rady Evropy Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními orgány, tzv. Madridská úmluva. V platnost vstoupila 22. 2. 1981. Její význam nicméně nelze přeceňovat, neboť Madridská úmluva zužuje pojem přeshraniční spolupráce a významně omezuje okruh aktérů, na které se použije. Přeshraniční spoluprací se rozumí jakékoliv společné odsouhlasené akce, jejichž cílem je propagovat a podporovat dobré sousedské vztahy mezi územními společenstvími nebo úřady v pravomoci dvou nebo více smluvních stran, tedy i uzavírání dohod a smluv, které budou nezbytné pro dosažení uvedených cílů (Dočkal, 2005).

3.9.1 Specifika přeshraničních struktur ve střední a východní Evropě

Oproti západoevropským přeshraničním strukturám vykazují ty ve střední a východní Evropě mnohé odlišnosti. Nejdůležitějším rozdílem, který zde uvádí Dočkal, je způsob jejich vzniku. Zatímco západoevropské přeshraniční struktury vznikaly živelně, a teprve jejich velké rozšíření přineslo nutnost mezinárodněprávní regulace, struktury vznikající ve střední a východní Evropě vznikaly již na základě stimulačního působení Evropské unie (Dočkal, 2005).

Další významnou odlišností je právní statut a legální kompetence. Právní režim západoevropských přeshraničních struktur často vychází z bilaterálních mezinárodních smluv. U západoevropských přeshraničních struktur navíc dochází k angažování nositelů právní legitimacy do institucionálního rámce přeshraničních těles (např. poslanci regionálních zastupitelstev v různých rozhodovacích výborech). Středoevropské a

východoevropské přeshraniční struktury naopak vznikaly převážně na základě soukromoprávních úkonů a ani případná mezinárodní smlouva ve většině případů neposiluje jejich právní legitimitu. Také téměř nedochází k zapojování volených regionálních reprezentantů do institucionálních struktur. Absence těchto právních předpokladů u přeshraničních struktur ve střední a východní Evropě má za následek omezené právní možnosti, a tím i limitaci pole působnosti (Dočkal, 2005).

Z těchto skutečností vyplývá další rozdíl, a tím je funkce přeshraničních struktur. Západoevropské přeshraniční struktury se snaží regulovat celou škálu oblastí, tím je agenda středo a východoevropských mnohem užší a ambice skromnější. Ve střední a východní Evropě, jak uvádí Dočkal, se přeshraniční spolupráce orientuje převážně na kulturní nebo vzdělávací projekty. Právě kulturní a vzdělávací projekty jednak odpovídaly nárokům Evropské komise, a také patřily co do realizace k těm snadnějším. Právě z těchto důvodů nebylo ambicí přeshraničních struktur kandidátských zemí ani tak prohlubovat integraci sousedících příhraničních regionů, jako spíše co nejnadhěji splnit podmínky pro získání finančních prostředků (Dočkal, 2005).

3.9.2 Formy přeshraničních struktur

Perkmann užívá jako hlavní dělicí kritéria územní velikost a intenzitu spolupráce. Malé územní celky dělí podle míry intenzity na integrované euroregiony a vyvíjející se euroregiony. Velké územní celky rozlišuje na Skandinávskou skupinu a pracovní společenství (Dočkal, 2005).

Tabulka 1: Dělení přeshraničních struktur dle Perkmanna

Územní rozloha	Malá	Velká
Vysoká intenzita spolupráce	Integrované euroregiony	Skandinávská skupina
Nízká intenzita spolupráce	Vyvíjející se euroregiony	Pracovní společenství

Zdroj: (Dočkal, 2005), dále vlastní zpracování

Výhodou Perkmannem navržené typologie je částečná použitelnost pro přeshraniční struktury ve střední a východní Evropě. Nicméně opomíjí takové případy, kdy daná přeshraniční struktura neaspiruje na integraci, ale pouze na realizaci určitého projektu. Jedná se o různé společenství, jenž vytváří přeshraniční strukturu pouze proto, že je její existence pojmovým znakem pro získání dotací z evropských programů. Aktivita těchto daných struktur se odvíjí od vlastní realizace projektu, a po jeho ukončení tato struktura zaniká. Dalším nedostatkem Perkmannova dělení je kategorie vyvíjejících se euroregionů.

Je pravděpodobné, že do těchto euroregionů bude patřit většina přeshraničních struktur ve střední a východní Evropě, které mají v názvu euroregion. Mezi těmito euroregiony však existují velké rozdíly. Odstranit kategorie „vyvíjející se euroregiony“ je tedy pro střední a východní Evropu nedostatečná. Členění rozlohou malých přeshraničních struktur by mělo být doplněno o další kategorie jako účelové euroregiony a ad hoc společenství (Dočkal, 2005).

Tabulka 2: Modifikované členění přeshraničních struktur

Vysoká intenzita spolupráce	Integrované euroregiony
Spolupráce prohlubující integraci	Vyvíjející se euroregiony
Stabilně nízká intenzita spolupráce	Účelové euroregiony
Jednorázový charakter spolupráce	Ad hoc společenství

Zdroj: (Dočkal, 2005), dále vlastní zpracování

Pro využitelnost každé typologie je nezbytné definovat jednotlivá dělicí kritéria, v tomto případě intenzitu spolupráce. Intenzita spolupráce je limitována právní legitimitou dané přeshraniční struktury. U struktur, které vykazují vysokou intenzitu spolupráce (integrované regiony) lze předpokládat, že bude jejich agenda pokrývat veškeré slabé politiky. U silných politik, jako jsou například zahraniční věci, naráží i tyto integrovane euroregiony na překážku absence mezinárodně-právní subjektivity. U integrovaných euroregionů, tedy slabých politik, nemůže chybět společná regulace dopravních systémů, ochrany životního prostředí, vzdělávání atd. (Dočkal, 2005).

Vyvíjející se euroregiony lze rozdělit na ty, které se evidentně nachází v integračním procesu, ale jejich vývoj ještě nedosáhl takové úrovně a struktury, jejichž neformální fungování sice tenduje k vyšší míře integrace, ale formálně naráží tyto struktury na právní bariéry, jako jsou například omezené rozhodovací kompetence nebo nedostatečná právní legitimita (Dočkal, 2005).

Účelové euroregiony se od předchozí kategorie liší ambicemi a vývojovou tendencí. Tyto přeshraniční struktury tedy, na rozdíl od vyvíjejících se euroregionů, nemají ambici prohlubovat integraci, nebo alespoň v daném ohledu nic nekonají. Prakticky se účelové euroregiony zaměřují pouze na nejsnadněji realizovatelné projekty z oblastí jako je například kultura, cestovní ruch, méně už životní prostředí nebo regionální vzdělávání (Dočkal, 2005).

Poslední kategorie, ad hoc společenství, je charakteristická pro jednorázově a většinou jednosektorově definovanou agendu. Tyto struktury mohou nést označení

euromerion, ale mimo souvislé území podél hranic nemají s euromeriony nic společného. Jejich aktivita je velmi často spojována s konkrétní grantovou možností, po jejíž realizaci struktura existuje pouze formálně (Dočkal, 2005).

3.9.3 Meziregionální spolupráce

Zatímco do přeshraniční spolupráce patří veškerá interakce regionálních aktérů podél státních hranic, která je v teoretické rovině orientovaná integračně, tak do meziregionální spolupráce je možno zařadit vše ostatní. Typově jsou pak tyto regionální vztahy značně různorodé, od partnerství měst, spolupráci regionálních mikrosvazků až po budování lokálních obchodních sítí nebo výměnné pobyty škol či sportovních družstev (Dočkal, 2005).

Meziregionální spolupráce je často označována termínem twinning. Tímto pojmem můžeme označit hned několik možných rovin interpretace: twinning států, obcí či svazků obcí, organizací nebo osob. Twinning jako spolupráce států souvisí s některými programy pomoci Evropské unie. V roce 1998 Evropská komise navrhla mobilizaci značných lidských a finančních zdrojů, která by jim v tomto ohledu pomohla, a to pomocí procesu twinningu správních institucí a agentur. V tomto ohledu je twinning označován jako aktivita, která umožní transfer know-how z jednoho členského státu do státu kandidátského. Pomocí twinningových projektů má být kandidátský stát připravován na členství v Evropské unii (Dočkal, 2005).

Nejčastější forma twinningu je však partnerství měst. Tzv. Town twinning je možno definovat jako setkávání dvou měst za účelem společné strategie v rámci evropské perspektivy, společné řešení problémů a rozvoj stále užších a přátelštějších vazeb. Partnerství měst je sice označováno jako dobrovolná aktivita, nicméně je vhodné dodržet určitá kritéria jako je velikost města, geografická lokace, ekonomické zaměření atd. (Dočkal, 2005).

Zajímavá rovina souvisí se spoluprací lokálně orientovaných občanských sdružení nebo organizací. Jedná se například o orgány církve, sportovní družstva či obchodní společnosti. Twinningová partnerství tohoto typu jsou také zařaditelná do kategorie meziregionální spolupráce (Dočkal, 2005).

3.9.4 Historie programů přeshraniční spolupráce v ČR

Na základě usnesení Evropského parlamentu z roku 1995 vznikl program přeshraniční spolupráce CBC Phare určený pro kandidátské země, usilující o vstup do EU a sousedící s členskými zeměmi EU. Na druhé straně měli být realizovány společné programy CBC Phare – Interreg. To však přinášelo i určité komplikace, jelikož oba nástroje přeshraniční spolupráce se řídily zcela odlišnými postupy, byť byly paradoxně oba vydávané Evropskou komisí. Nástroj Phare CBC byl zaměřen na posílení přeshraniční spolupráce v oblastech vnějších hranic EU. Jeho hlavním cílem bylo připravit kandidátské státy na čerpání finančních prostředků ze Strukturálních fondů, a na následný přechod z tohoto nástroje k realizaci Iniciativy Interreg. V ČR byl nejvíce využíván na hranicích se starými členskými státy. To znamená, že největší zkušenost s ním byla na česko-německé a česko-rakouské hranici (Dočkal, 2005).

3.9.5 Iniciativa Společenství Interreg

Interreg je iniciativa EU pro pohraniční regiony, fungující od roku 1989. Jejím prostřednictvím se podporuje rozvoj vzájemné přeshraniční spolupráce formou infrastrukturních projektů, společnými akcemi v oblasti ochrany životního prostředí, stimulací cestovního ruchu atd. (Mates, a další, 2001).

Program Interreg III pro období 2000-2006, měl tři části (A, B, C), byl jedním z iniciativ Evropských společenství, který byl schválen Evropskou komisí pro členské země Evropské unie a byl nástrojem pro překonání nevýhod plynoucích z příhraniční pozice dané oblasti. Část A se týkala přeshraniční spolupráce mezi členskými státy EU a jejich přímo sousedícími regiony, část B byla zaměřena na nadnárodní spolupráci a část C podporovala meziregionální spolupráci. V období 2007-2013 byla Iniciativa Společenství Interreg nahrazena programy cíle Evropská územní spolupráce (přeshraniční spolupráce, nadnárodní spolupráce, meziregionální spolupráce, Espon 2013 a Interact II) (DotaceEU, 2020).

Programy přeshraniční a nadnárodní spolupráce 2014-2020 navazují na programy realizované v období 2007-2013 (Cíl 3). Programy Přeshraniční a Nadnárodní spolupráce jsou obecně označovány jako Cíl2. Oproti předcházejícímu období nastalo u programů k tematické koncentraci, která je zobrazena v obsahovém zaměření jednotlivých

operačních programů. Základním stavebním kamenem zůstává nadále přeshraniční prvek všech programů, a v nich realizovaných projektů (Ministerstvo životního prostředí, 2020).

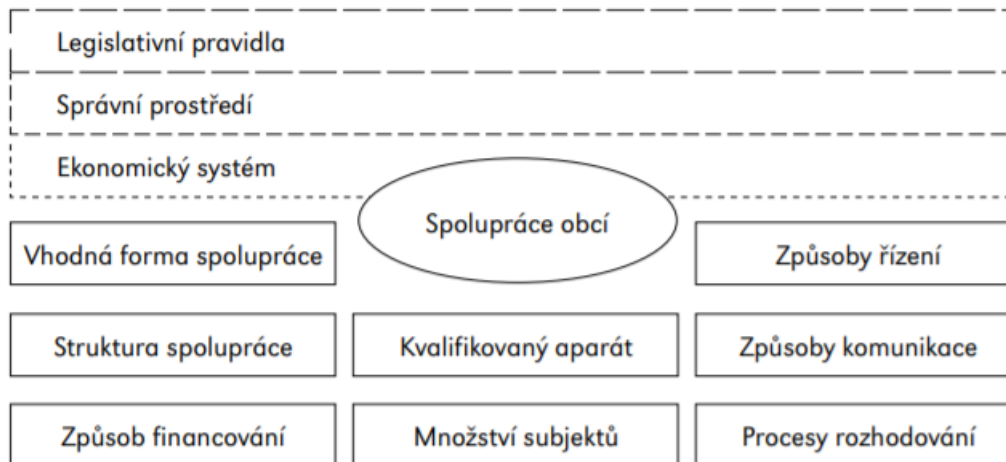
3.10 Faktory efektivity spolupráce obcí

Efektivitu můžeme zjednodušeně označit jako vztah mezi vstupy a výstupy organizační činnosti, jenž souvisí s prostředky a způsoby realizace činností. Galvasová rozlišuje dvě základní složky efektivity, a to účelnost a účinnost. Účinnost je míra, v jaké dosáhla organizace svých stanovených cílů. Řeší se otázka, zda je cílů dosaženo nejlepším možným způsobem. Účelnost úzce souvisí se stanovením cílů. Říká nám, zda zvolené cíle odráží skutečné potřeby, zda stanovené cíle skutečně plní svůj účel a zda je o daný cíl vůbec třeba usilovat. Účelnost je základním předpokladem smysluplnosti efektivity. Tato účelnost v případě plnění cílů spolupráce obcí vychází z programových dokumentů, kdy obce čelící omezenému množství zdrojů musí zvolit prioritní cíle a oblasti, do nichž bude alokovat zdroje (Galvasová, a další, 2007).

Můžeme rozlišit tři skupiny faktorů ovlivňujících úroveň efektivity veřejného sektoru v regionech. Jsou to faktory, které souvisejí s věcnou stránkou, institucionální a organizační strukturou veřejného sektoru v daném regionu a s interakcí mezi veřejnou správou a ostatními sektory. Dále jsou to faktory, které spočívají v uspořádání finančních toků v rámci veřejných financí. Jedná se zejména o úroveň místních financí a způsobů financování jednotlivých činností zabezpečovaných veřejným sektorem. Třetí jsou faktory spojené s organizační kulturou a možností rozhodování managementu uvnitř jednotlivých institucí (Galvasová, a další, 2007).

Z hlediska vztahu k subjektu, který usiluje o efektivnost můžeme vymezit faktory vnější a vnitřní. Vnější mohou být subjekty ovlivněny pouze nepřímo. V rámci spolupráce obcí sem můžeme zařadit především legislativní pravidla, správní prostředí a ekonomické prostředí. Vnitřní faktory může subjekt ovlivnit zejména uplatněním odpovídajícího systému řízení. V rámci obcí zde působí nejvýrazněji racionální a efektivní struktura činností, iniciativa a kvalifikace pracovníků (Galvasová, a další, 2007).

Obrázek 1: Faktory efektivity spolupráce

Zdroj: (Galvasová, a další, 2007)

Legislativní pravidla vytvářejí rámec, ve kterém spolupráce funguje. Umožňuje realizaci spolupráce způsobem, jenž je v daném prostoru a pro daný účel nejvhodnější. Správní prostředí, tedy institucionální a organizační struktura veřejné správy, formuje požadavky i podmínky, za kterých jednotlivé obce smějí využívat rozvojových nástrojů. Ekonomický systém je charakterizován finančními toky mezi jednotlivými složkami a úrovněmi veřejné správy. Financování jednotlivých aktivit spolupráce vychází z ekonomických možností obcí a možností sdružování prostředků různých subjektů (Galvasová, a další, 2007).

Efektivnost spolupráce spočívá významnou měrou na předpokladu, že jsou mezi sebou schopny spolupracovat fyzické osoby z těchto subjektů. Zásadní roli v tomto procesu hraje manažer sdružení. Ten přispívá k posílení akceschopnosti sdružení tím, že napomáhá překonávat bariéry spolupráce, koordinuje a stmeluje obce v jejich přístupu k řešení problémů. Dále připravuje jednání, vyhledává finanční zdroje, zajišťuje a zpracovává žádosti o spolufinancování projektů např. z evropských fondů. Schopnosti a kvalifikace manažera umožňují rozvinout spolupráci jako faktor rozvoje (Galvasová, a další, 2007).

Vybrané způsoby řízení ovlivňují způsoby, kterými lze naplňovat zvolená rozhodnutí. Kvalita procesů rozhodování podmiňuje legitimitu procesů spolupráce. Pro zajištění efektivní a fungující spolupráce je důležitý kvalitní systém komunikace. Často souvisí se způsobem řízení a procesy rozhodování. Dobrá komunikace tyto procesy usnadňuje a je základem akceschopnosti uskupení. Informovanost je v oblasti spolupráce

důležitá pro koordinaci činností, formulaci společných rozvojových směrů a k zajištění společného postupu při řešení různorodých problémů. Způsoby financování a velikost finančních prostředků přímo působí na rozsah realizovaných aktivit. Je třeba kumulovat prostředky jednotlivých aktérů sdružení a získávat finance z co nejširšího spektra zdrojů. Také je nutno aktivně vyhledávat možnosti úspor (Galvasová, a další, 2007).

Optimální množství subjektů, které spolupracují souvisí s rozsahem spolupráce a existencí funkční struktury a systému komunikace. Obecně lze říct, že členů uskupení by mělo být tolik, kolik jich je schopno spolupracovat a sladit své cíle. Optimální velikost svazku nelze jednoznačně určit. Svazek by měl být dostatečně velký na to, aby mohl vzniknout synergický efekt a současně dostatečně malý, aby byl akceschopný a komunikačně zvládnutelný. Faktorem, který působí na efektivnost uskupení je jeho vnitřní soudržnost. Její nejjednodušší formou je ucelenost území. V každém případě je pro efektivitu svazku podstatné jeho vymezení zdola, tzn. sdružení obcí, které cítí vzájemnou sounáležitost. Za vhodné indikátory spolupráce považuje Galvasová účast na jednáních uskupení, frekvenci společných setkání, počet projektů za rok a ukazatele hospodaření v rámci kvantitativních ukazatelů. Za kvalitativní ukazatele považuje manažera spolupráce, strategický dokument, systém financování projektové činnosti a systém elektronické komunikace (Galvasová, a další, 2007).

4 Vlastní práce

4.1 Charakteristika Náchodska

Okres Náchod leží na severovýchodě Královéhradeckého kraje na území mezi Krkonošemi a Orlickými horami. Státní hranice s Polskem se nachází na severovýchodě, na západě sousedí s okresem Trutnov a na jihu s okresy Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou. Jeho rozloha činí 852 km², a je tak nejmenším okresem Královéhradeckého kraje, zabírá tedy 17,9 % jeho rozlohy. „Větší část okresu má typický podhorský charakter. Povrch okresu tvoří většinou pahorkatina. V jeho severní části se prostírá Broumovská vrchovina, západní část okresu patří do Krkonošského podhůří a jihovýchodní část zasahuje do Podorlické pahorkatiny“ (Český statistický úřad, 2020). Administrativní rozdělení okresu Náchod naleznete v příloze č. 2.

„S povrchem okresu souvisí také jeho podnebí a vlhkost. Zatímco jižní část okresu přecházející do rovinatého Polabí má podnebí teplejší a dlouhodobá roční teplota se pohybuje mezi 8–9 °C, severní část okresu je vlhčí a chladnější. Uzavřená Broumovská kotlina má však podnebí poněkud teplejší. Významnou součástí vodního hospodářství je přehradní nádrž Rozkoš o ploše přes 1 000 hektarů, která slouží jako regulátor stavu vody na středním toku Labe a zároveň je i významným střediskem rekreace a vodních sportů. Z celkové rozlohy okresu tvoří 61,3 % zemědělská půda, z toho 63,1 % zabírá orná půda a 30,3 % je zatravněno. Lesy pokrývají 27,3 % plochy okresu“ (Český statistický úřad, 2020).

Co se týče přírodních krás na Náchodsku, na prvním místě je třeba jmenovat známou oblast Teplicko-adršpašské skály a dále přírodní rezervaci pískovcových útvarů Broumovské stěny. Přírodní rezervace Babiččino údolí je ukázkou harmonicky utvářené krajiny s kulturní památkou. Nejen za přírodními krásami přijíždějí na Náchodsko návštěvníci z tuzemska i ciziny. I bohatství kulturních památek, především benediktinský klášter v Broumově, zámky v Náchodě, Novém Městě nad Metují a Ratibořicích, dřevěný kostelík ve Slavoňově, pevnost Josefov a další, lákají k návštěvě tohoto malebného koutu naší republiky (Český statistický úřad, 2020).

Z hlediska počtu obyvatel je okres Náchod třetí nejlidnatější v kraji. K 31. 12. 2019 zde žilo 109 958 obyvatel, tj. 20 % z celkového počtu obyvatel kraje. Na 1 km² připadá

129,4 obyvatel, je tak druhým nejhustěji zalidněným okresem v kraji (Český statistický úřad, 2020).

Tabulka 3: Stav obyvatel Náchodska k 31. 12.

		2015	2016	2017	2018	2019
Počet obyvatel celkem		110 869	110 518	110 420	110 240	109 958
v tom podle pohlaví	muži	54 473	54 351	54 399	54 314	54 207
	ženy	56 396	56 167	56 021	55 926	55 751
v tom ve věku (let)	0-14	16 999	17 004	17 000	17 044	17 038
	15-64	71 942	70 943	70 242	69 612	68 752
	65 a více	21 928	22 571	23 178	23 584	24 168
Průměrný věk		42,4	42,7	43,0	43,1	43,4

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Co se týče pohybu obyvatel na Náchodsku, je zde stále patrný úbytek obyvatel. Nejvíce jde o vystěhovávání obyvatel, které probíhá z různých důvodů. Nejčastěji to bývá nedostatečná infrastruktura a možnost vyžití. Nejvíce se lidé stěhují z oblasti Broumovska.

Tabulka 4: Pohyb obyvatel na Náchodsku

		2015	2016	2017	2018	2019
Živě narození		1 123	1 104	1 095	1 158	1 135
Zemřelí		1 209	1 108	1 082	1 240	1 182
Přistěhovalí		1 065	1 099	1 312	1 249	1 149
Vystěhovalí		1 240	1 446	1 423	1 347	1 384
Přírůstek (úbytek)	přirozený	-86	-4	13	-82	-47
	stěhováním	-175	-347	-111	-98	-235
	celkový	-261	-351	-98	-180	-282

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

Díky své příhraniční poloze se na Náchodsku nachází vysoká polská menšina. Jsou to především Poláci přestěhovaní do Čech a Češi narození v polském pohraničí, kteří se vrátili zpět do své vlasti. Jsou zde také velké problémy s romskou menšinou.

Tabulka 5: Obyvatelstvo podle národností na Náchodsku

		Celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo celkem		109 550	53 316	56 234
z toho národnost	česká	78 529	38 045	40 484
	moravská	123	83	40
	slezská	4	3	1
	slovenská	1 168	462	706
	německá	278	133	145
	polská	341	46	295
	romská	78	42	36
	ukrajinská	371	171	200
	vietnamská	251	139	112
	neuvedeno	27 398	13 707	13 691

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ

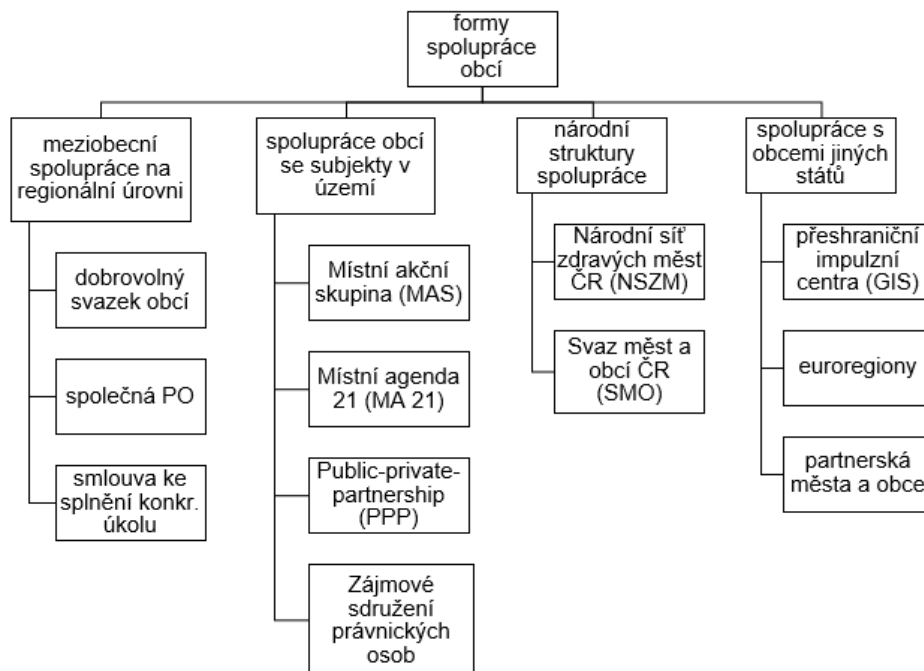
„Ve struktuře obcí jsou nejvíce zastoupeny menší obce s počtem obyvatel 200–499, tvoří 39,7 % všech obcí. Z celkového počtu 78 samostatných obcí jich má 11 statut města a 4 statut městyse. V sedmi městech nad pět tisíc obyvatel žilo 62,5 % trvale bydlicího obyvatelstva okresu. V sídelní struktuře zaujímá první místo okresní město Náchod s 19 979 obyvateli“ (Český statistický úřad, 2020).

„K 31. 12. 2018 bylo v okrese Náchod registrováno 2 273 uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce, z toho 1 054 žen, 108 absolventů a mladistvých a 327 občanů se zdravotním postižením. Dosažitelných uchazečů o zaměstnání bylo 2 124 tj. 93,4 % z celkového počtu. Pracovních míst v evidenci úřadu práce bylo 2 123, na 1 pracovní místo připadlo 0,7 uchazečů. Podíl nezaměstnaných osob dosáhl 3,04 % a pohyboval se tak o 0,03 % nad úroveň České republiky. V tomto ukazateli zaujímá okres Náchod 36. příčku ze 77 okresů“ (Český statistický úřad, 2020).

4.2 Regionální spolupráce mezi obcemi

Obce mohou při výkonu samostatné působnosti vzájemně spolupracovat. Spolupráce mezi obcemi se uskutečňuje zejména na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu, na základě smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí nebo zakládáním právnických osob dvěma nebo více obcemi (družstvo, obchodní společnost, ...).

Graf 1: Formy spolupráce obcí

Zdroj: Vlastní zpracování

4.2.1 Dobrovolné svazky obcí na Náchodsku

Dobrovolný svazek obcí Jaroměřsko

Dobrovolný svazek obcí Jaroměřsko vznikl 3. 7. 2006. Jeho členy jsou obce Dolany, Hořenice, Jaroměř, Jásenná, Nový Ples, Rychnověk a Šestajovice. Předmětem činnosti tohoto svazku je spolupráce členů svazku při řešení společenských problémů, které přesahují svým rozsahem a významem každou členskou obec. Dále je to spolupráce při přípravě a realizaci společenských záměrů s cílem přispět k rozvoji území, a to ve prospěch všech občanů těchto obcí. Dalším předmětem činnosti je provozování a správa vodovodu a kanalizace pro potřeby občanů členských obcí. Orgány toho svazku jsou valná hromada, předseda, místopředseda a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Dobrovolný svazek obcí Kladská stezka

Dobrovolný svazek obcí Kladská stezka vznikl 12. 1. 2016. Jeho členy jsou obce Česká Skalice, Jaroměř a Náchod. Činnost tohoto svazku je zaměřena zejména na výkon činností, které směřují k efektivnímu rozvoji zájmového území a prosazování společných zájmů členských obcí a jejich spolupráci ve všech oblastech, které členským obcím tohoto svazku přísluší ze zákona o obcích a dalších předpisů (Královéhradecký kraj, 2018).

Svazek může vyvíjet i aktivity, které se z jistých objektivních důvodů netýkají všech členů svazku a tyto aktivity jsou v souladu s účelem svazku. Svazek může vyvíjet další činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti za podmínky, že jejím účelem je podpora hlavní činnosti svazku nebo hospodárné využívání majetku svazku. Tuto činnost musí schválit valná hromada. Činnost tohoto svazku je zaměřena především na výkon akcí směřujících k efektivní a systematické realizaci projektu Kladská stezka. Orgány svazku jsou valná hromada, předseda, místopředseda a kontrolní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Dobrovolný svazek obcí Lesy Policka

Dobrovolný svazek obcí Lesy Policka vznikl 1. 7. 2007. Jeho členskými obcemi jsou Bukovice, Česká Metuje, Machov, Police na Metují a Suchý Důl. Předmětem činnosti je spolupráce při činnostech, které souvisejí s hospodařením a správou lesních majetků ve vlastnictví obcí. Jde především o spolupráci při vedení lesní hospodářské evidence, získávání příspěvků z veřejných zdrojů, získávání úvěrů, vymáhání škod způsobených na lese. Dále pak dosažení zpeněžení surového dřeva a jiných produktů či služeb při

společném odbytu sdružených dodávek apod. Orgány svazku jsou valná hromada, předseda svazku a kontrolní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Dobrovolný svazek obcí Mikroregion Hustířanka

Dobrovolný svazek obcí Mikroregion Hustířanka vznikl 23. 1. 2002. Jeho členy jsou Dubenec, Habřina, Heřmanice, Kuks, Vilantice a další. Předmětem činnosti svazku je podpora hospodářsko-sociálního a kulturního rozvoje obnovy venkova a rozvoj členských obcí svazku s cílem pomoci celkovému rozvoji a prosperitě mikroregionu a jeho obyvatel. Orgány tohoto svazku jsou výbor svazku, předseda svazku, 1. místopředseda, 2. místopředseda a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Dobrovolný svazek obcí Podborsko

Členy dobrovolného svazku obcí Podborsko jsou obce Žďárky a Vysoká Srbská. Tento svazek vznikl 6. 9. 2002. Předmětem činnosti tohoto svazku je komplexní rozvoj obcí a tzv. plynofikace obcí, tedy zavádění plynu. Orgány svazku jsou rada svazku, předseda, zástupce předsedy a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Dobrovolný svazek obcí Policka

Dobrovolný svazek obcí Policka vznikl 27. 9. 2002. Jeho členy jsou obce Bezděkov nad Metují, Bukovice, Česká Metuje, Machov, Police na Metují, Suchý Důl, Velké Petrovice a Žďár nad Metují. Předmětem činnosti tohoto svazku je ochrana společných zájmů a veškerých aktivit, které vedou k sociálnímu, ekonomickému a kulturnímu rozvoji mikroregionu, který je tvořen katastrálními územími všech členů svazku. Za předmět činnosti se považují i takové aktivity, které některé obce činí z objektivních důvodů a netýkají se členů svazku. Avšak výsledky těchto aktivit jsou v zájmu svazku (Královéhradecký kraj, 2018).

Mezi činnosti tohoto svazku patří zejména účast na národních a mezinárodních programech, příprava a realizace rozvojových strategií a integrovaných projektů, přeshraniční spolupráce bez potřeby vzniku nové právnické osoby, aktivity, které vedou k postupnému vyrovnávání rozvojového potenciálu všech členů svazku, podpora cestovního ruchu a rozvoj území dle územního plánu. Orgány svazku jsou výbor svazku, předseda svazku, místopředseda a kontrolní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

DSO Broumovsko

DSO Broumovsko vznikl 3. 11. 1997. Jeho členy jsou obce Adršpach, Broumov, Hejtmánkovice, Křinice, Meziměstí a další. Předmět činnosti je zaměřen zejména na výkon

činností, které směřují k systematickému a efektivnímu rozvoji zájmového území, ochranu a prosazování společných zájmů členských obcí a jejich spolupráci při činnostech, které se týkají spolupráce ve všech oblastech dle zákona o obcích a případně dalších právních předpisů. Svazek může vyvíjet i aktivity, které se z objektivních důvodů netýkají všech členů svazku; povinnost svazku, aby i tyto aktivity byly v souladu s účelem svazku, tím zůstává nedotčena. Svazek může vedle své činnosti dále vyvíjet též činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti; to však pouze za podmínky, že jejím účelem je podpora hlavní činnosti svazku anebo hospodárné využívání majetku svazku. Tuto činnost musí schválit členská schůze. Orgány svazku jsou tedy členská schůze, předseda, dva místopředsedové a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

DSO Region Novoměstsko

DSO Region Novoměstsko je nejpočetnější svazek na Náchodsku. Patří sem obce Borová, České Meziříčí, Janov, Mezilesí, Nový Hrádek, Nové Město nad Metují, Slavoňov a mnoho dalších. Vznikl 27. 2. 2004. Tento svazek obcí byl založen za účelem podpory hospodářsko-sociálního a kulturního rozvoje. Dále je cílem tohoto svazku rozvoj členských obcí se záměrem napomoci celkovému rozvoji a prosperitě regionu a jeho obyvatel. Orgány tohoto svazku jsou výbor svazku, rada svazku, předseda a místopředseda svazku a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

Svazek obcí ÚPA

Svazek obcí ÚPA vznikl 29. 8. 2002. Jeho členy jsou obce Červený Kostelec, Česká Skalice, Vestec, Zábrodí, Žernov a další. Účel svazku je zaměřen na výkon činností směřujících k efektivnímu rozvoji území, ochranu a prosazování společných zájmů a spolupráci při rozvíjení různorodých činností. Jedná se zejména o účast v národních a mezinárodních programech, propagaci svazku a jeho území, přípravu a realizaci integrovaných projektů a rozvojových strategií, přeshraniční spolupráci, vyrovnávání rozvojového potenciálu všech členů svazku a provozování centra společných služeb (Královéhradecký kraj, 2018).

Orgány svazku jsou výbor, správní rada, předseda a místopředsedové, kontrolní komise a manažer. Svazek může vyvíjet i aktivity, které se z objektivních důvodů netýkají všech členů svazku; povinnost svazku, aby i tyto aktivity byly v souladu s účelem svazku, tím zůstává nedotčena. Svazek může vedle své hlavní činnosti vyvíjet též vedlejší hospodářskou činnost spočívající v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti; to však pouze

za podmínky, že jejím účelem je podpora hlavní činnosti svazku anebo hospodárné využívání majetku svazku (Královéhradecký kraj, 2018).

Svazek obcí 1866

Členy svazku obcí 1866 jsou obce Červená Hora, Provodov-Šonov, Slatina nad Úpou, Studnice, Vysokov a Žernov. Základním motivem činnosti svazku je ochrana společných zájmů, zmnožení sil a prostředků při prosazování záměrů, které přesahují svým rozsahem a významem každou účastnickou obec. Realizace aktivit, které přispívají k dalšímu příznivému rozvoji a slouží ve prospěch všech občanů členských obcí a návštěvníků tohoto mikroregionu. Svazek se inspiruje zásadami Programu obnovy venkova, především programů EU, programů přeshraniční spolupráce a dalších podobných národních a mezinárodních programů (Královéhradecký kraj, 2018).

Jednotlivými činnostmi svazku jsou zejména ochrana životního prostředí, společný postup při dosažení ekologické stability zájmového území a jeho trvalé obydlivosti, koordinace významných investičních akcí, koordinace obecních územních plánů, sladování zájmů a činností místních samospráv a hájení zájmů svazku před orgány státní správy, vytváření a správa společného majetku svazku a propagace svazku a jeho území. Orgány svazku jsou sněm, předseda svazku, 1. místopředseda, 2. místopředseda a revizní skupina (Královéhradecký kraj, 2018).

Svazek obcí Metuje

Svazek obcí Metuje vznikl 6. 1. 2000. Jeho členy jsou Rychnovek, Říkov, Velká Jesenice, Vršovka a další. Základním předmětem činnosti svazku je ochrana společných zájmů členských obcí, zmnožení sil a prostředků při prosazování záměrů, které svým významem přesahují každou účastnickou obec. Svazek se dále v předmětu své činnosti inspiruje zásadami Programu obnovy venkova, předvstupních programů EU, programů přeshraniční spolupráce a podobných národních a mezinárodních programů a další činnosti dle § 50 odst. a)-f) zákona č. 128/2000 Sb. Orgány svazku jsou sněm, předseda svazku, 1. místopředseda, 2. místopředseda a revizní komise (Královéhradecký kraj, 2018).

4.2.2 Místní akční skupiny na Náchodsku

Místní akční skupina Stolové hory

Místní akční skupina Stolové hory, z. s. se zaměřuje na rozvoj a podporu regionů Hronovska, Policka a města Náchod. Jejím úkolem je přerozdělování finančních prostředků na projekty v oblastech zemědělství, životního prostředí, infrastruktury a zaměstnanosti na území MAS. Navíc v rámci svého největšího projektu podporuje rozvoj předškolního, základního a neformálního vzdělávání na Náchodsku. Tento spolek spolupracuje s obcemi, kde podporuje soudržnost regionu a pořádá vzdělávací a kulturní akce (Místní akční skupina Stolové hory, 2021). Plán území MAS Stolové Hory naleznete v příloze č. 2.

„MAS Stolové hory, z. s. je tvořena městem Náchod a mikroregiony Hronovsko a Policko. MAS Stolové hory, z. s. byla zaregistrována v březnu 2012 a administrativně ji tvoří 14 obcí, z toho 4 mají status města a 2 městyse. Působí tedy na území od Náchoda po Pěkov a od Stárkova po Žďárky. V roce 2018 žilo na území MAS Stolové hory 37 999 obyvatel. Název Stolové hory byl navržen a přijat s ohledem na to, že stolové hory s pískovcovými skalními městy jsou charakteristickým znakem celého území. Více než 73% území MAS Stolové hory spadá do CHKO Broumovsko“ (Místní akční skupina Stolové hory, 2020).

„Smyslem a důvodem pro založení MAS Stolové hory, z. s. je spolupráce na rozvoji regionu, podpoře zemědělství při získávání finanční podpory z EU a dalších národních zdrojů, a to především pomocí metody LEADER. MAS je otevřená novým členům, aby byla co nejširší a různorodá. MAS je transparentní, zveřejňuje informace o výzvách a jejich pravidlech, a také o vybraných subjektech. MAS Stolové hory je členem platformy Krajská síť MAS v Královéhradeckém kraji a zároveň je jednou ze 167 místních akčních skupin, které jsou sdruženy v rámci Národní sítě MAS“ (Místní akční skupina Stolové hory, 2020).

Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují

MAS Mezi Úpou a Metují vznikla na podzim roku 2005 a v současné době má 45 členů. Rozkládá se na území 35 obcí, které jsou členy svazků obcí Metuje, Svazku obcí 1866, Svazku obcí Úpa a DSO Jaroměřsko. MAS Mezi Úpou a Metují je venkovský mikroregion, jehož území se nachází v blízkosti hranic s Polskem a je obklopeno třemi významnými městy, a to Náchodem, Novým Městem nad Metují a Jaroměř. Součástí

mikroregionu jsou tři města, na pomyslném středu je to Česká Skalice a na severovýchodní hranici pak Červený Kostelec a Jaroměř (Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, 2021). Území MAS Mezi Úpou a Metují naleznete v příloze č. 2.

Rozhovor č. 1: *„MAS propaguje myšlenku LEADER v regionu a snaží se iniciovat ke spolupráci a partnerství na konkrétních projektech. Pracuje na rozvojové strategii, která je orientována na zlepšení kvality života ve venkovských oblastech.“*

Malebné území mikroregionu je ideálním místem k rekreaci a odpočinku. Turisté především vyhledávají známé lokality v čele s vodní nádrží Rozkoš a známým turistickým místem Babiččino údolí. Z území mikroregionu jsou snadno dostupné Krkonoše i Orlické hory, které každoročně přilákají velké množství příznivců zimní i letní turistiky a lyžování. Povodí řeky Úpy je v době sjízdnosti hojně navštěvováno vodáky (Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, 2021).

Rozhovor č. 1: *„Členem se může stát občan daného území po dovršení 18 let, který má trvalý pobyt nebo sídlo v daném území nebo má v tomto území působnost. Řádné členství vzniká na základě schválení přihlášky naším programovým výborem sdružení a zaplacením členského příspěvku na jeden rok. Odmítnutí členství musí být do 60 dnů od podání přihlášky zájemci písemně odůvodněno. Každý zúčastněný individuální člen a zástupce právnické osoby má na valné hromadě 1 hlas.“*

MAS Broumovsko+

MAS Broumovsko+ je zapsaným spolkem, který více než 15 let napomáhá rozvoji Broumova. V současné době má MAS více než 50 členů. Území MAS Broumovsko+ je shodné s územím ORP Broumov. MAS sdružuje aktivní obyvatele regionu, podnikatele, obce a neziskové organizace a funguje jako unikátní platforma setkávání pro lidi, kterým není lhostejné místo, kde žijí. Orgány MAS jsou Valná hromada, Rada MAS, Výběrová komise a Kontrolní výbor (MAS Broumovsko+, 2021). Území MAS Broumovsko+ můžete nalézt v příloze č. 2.

„Místní akční skupina (MAS) je založená na principech místního partnerství za účelem podpory a rozvoje venkovského regionu. Základním cílem MAS je zlepšování kvality života a životního prostředí ve venkovských oblastech. V České republice funguje asi 180 místních akčních skupin (MAS), většina z nich je členem Národní sítě Místních akčních skupin České republiky, která MAS sdružuje a pomáhá rozvíjet spolupráci s dalšími aktéry, kteří působí ve prospěch venkova a jeho obyvatel. MAS Broumovsko+ je

členem Národní sítě, a s ostatními MAS v Královéhradeckém kraji spolupracuje také v rámci Krajské sítě MAS“ (MAS Broumovsko+, 2021).

MAS má na toto období rozdělené finanční prostředky do jednotlivých oblastí. Tyto prostředky jsou pak přidělovány vybraným projektům, které budou nejvíce přispívat potřebám regionu stanovených ve Strategii. Přidělování těchto prostředků projektům bude probíhat až do roku 2023 (MAS Broumovsko+, 2021).

Tabulka 6: Rozdělené finanční prostředky MAS Broumovsko+ do jednotlivých oblastí

Program	Typy podporovaných projektů	Alokovaná dotace v Kč
IROP	Bezpečná doprava, cyklodoprava, investice do sociálních podniků a rekonstrukce kulturních památek	20 730 662 Kč
OPZ	Sociální a návazné služby, příměstské tábory a dětské skupiny, sociální podnikání, podpora zaměstnanosti	14 950 000 Kč
PRV	Podpora podnikatelů a zemědělců, lesní a polní cesty, pozemkové úpravy, nákup lesnické techniky, veřejná prostranství a spolková činnost	14 136 470 Kč
OPŽP	Výsadba dřevin, sídelní zeleň	13 544 899 Kč
celkem		63 362 031 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování dle <http://www.mas.broumovsko.cz/o-nas/co-delame/>

SCLLD MAS Broumovsko+ navazuje na úspěšnou realizaci Strategického plánu Leader 2009-2013 (SCLLD 2017-2023). Realizace Strategy Community-Led Local Development neboli Strategie komunitně vedeného rozvoje území je zajišťována pomocí projektu Zlepšení řídicích a administrativních schopností MAS Broumovsko+, na který je poskytována podpora z Evropské unie (MAS Broumovsko+, 2021).

Místní akční skupina POHODA venkova

Místní akční skupina POHODA venkova, z. s. působí na území o rozloze cca 330 km² a žije zde více než 32 000 stálých obyvatel. Region je součástí NUTS II Severovýchod a Královéhradeckého kraje. Rozkládá se na území okresů Náchod a Rychnov nad Kněžnou, a ve třech správních obvodech obcí s rozšířenou působností a to Dobruška, Nové Město nad Metují a Náchod. Původně bylo součástí této MAS 23 obcí.

V roce 2007 se odpojilo Deštné v Orlických horách a připojilo se 8 nových obcí, které jsou také zapojeny v DSO Novoměstsko. V roce 2014 se Deštné v Orlických horách vrátilo a s ním ještě přibyly další 4 obce (Místní akční skupina POHODA venkova, 2016). Plán území MAS POHODA venkova lze nalézt v příloze č. 2.

Účelem spolku je veřejně prospěšná činnost v oblasti péče o kulturní a hospodářský rozvoj regionu, tvorba podmínek pro nejširší spolupráci při rozvoji tohoto regionu, realizace rozvojové strategie, propagace obnovy venkova a účast na evropské spolupráci při obnově venkova.

Rozhovor č. 2: *„V roce 2006 se MAS zúčastnila Programu Leader+, kde byla její činnost finančně podpořena v rámci osvojování schopností. Výsledkem bylo zpracování Integrované územní strategie MAS a došlo i k technickému a materiálnímu zabezpečení MAS. Rok 2007 se nesl ve znamení projektu Značení domácích výrobků v Orlických horách a Podorlicku a zahájení udělování značky ORLICKÉ HORY-originální produkt. Hlavní náplní, bylo ale zpracování tzv. Strategického plánu Leader (SPL) s názvem Krok za krokem s POHODOU venkovem. Počátkem roku 2008 byl tento strategický plán řídicím orgánem PRV v rámci osy IV LEADER schválen k podpoře, a místní akční skupina tak v období 2008-2013 mohla vyhlašovat výzvy na předkládání žádostí, které naplňovaly SPL Krok za krokem s POHODOU venkovem. Během tohoto období bylo úspěšně zrealizováno 125 projektů z tematicky různě zaměřených oblastí.“*

Dle rozhovoru lze říct, že MAS POHODA venkova byla velice efektivní. Pro období 2014-2020 tato MAS připravila novou rozvojovou strategii, která nese název Strategie komunitně vedeného místního rozvoje pro území MAS POHODA venkova na období 2014-2020. V rámci této strategie jsou realizovány projekty ze tří programových rámců, a to Integrovaný regionální operační program (IROP), Program rozvoje venkova (PRV) a Operační program Zaměstnanost (OPZ) (Místní akční skupina POHODA venkova, 2016).

4.3 Přeshraniční spolupráce na Náchodsku

4.3.1 Euroregion Glacensis

Podpisem smlouvy o vytvoření společného Euroregionu Glacensis, kterou uzavřelo sdružení měst a obcí Pomezí Čech, Moravy a Kladska na české straně a sdružením obcí Kladské oblasti na polské straně. Byla tak završena několikaletá snaha o rozvoj vzájemné

přeshraniční spolupráce na obou stranách této hranice. Byl tak položen základní kámen vzniku nejstaršího a současně největšího česko-polského euroregionu. Tento euroregion podporuje ideu transhraniční spolupráce, podporuje ideu evropské jednoty ve snaze o rozvoj přátelských a vzájemně výhodných kontaktů mezi Českou republikou a Polskou republikou. Pečuje o zachování společného kulturního dědictví pohraničních území a současně bere v úvahu ustanovení Evropské rámcové úmluvy o spolupráci, která přesahuje hranice mezi územními celky a orgány přijaté Radou Evropy v Madridu 21. května 1980 (Euroregion Glacensis, 2012).

„Euroregion Glacensis je nadnárodní dobrovolné zájmové sdružení měst a obcí a dalších právnických osob na území okresů Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Trutnov, Jičín, Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Pardubice a Šumperk na české straně a powiaty klodzki, ząbkowiski, wałbrzyski, strzeliński, świdnicki, dzierzoniowski a město Wałbrzych na polské straně. Jeho hlavním úkolem je podpora česko-polské přeshraniční spolupráce a rozvoje příhraničního území, které je spjato úzkými geografickými a historicko-politickými vazbami.“ Tento euroregion byl založen podpisem smlouvy 5. 12. 1996 v Hradci Králové. Sídlo sdružení je v Rychnově nad Kněžnou, kde také působí sekretariát české části euroregionu. Sídlem polského sdružení, a tím i sekretariátu polské části je Klodzko (Euroregion Glacensis, 2012). Územní vymezení Euroregionu Glacensis naleznete v příloze č. 2.

„Euroregion leží na území 3 krajů, Královéhradeckého, Pardubického a Olomouckého, a je největším česko-polským euroregionem s nejdelsí společnou hranicí. Ve výjimečných případech dochází k souhlasu se členstvím subjektů ležících mimo definované území, jako je například obec Benecko z okresu Semily. Kraje Královéhradecký a Pardubický jsou součástí regionu soudržnosti NUTS II Severovýchod, Olomoucký kraj je součástí regionu NUTS II Střední Morava“ (Euroregion Glacensis, 2012).

Hlavní cíle sdružení jsou především rozvoj spolupráce obou částí euroregionu na základě Evropské charty přeshraničních regionů. Dále koordinace v podobě doporučení a námětů sociálního, hospodářského a kulturního rozvoje dotčeného území a jejich interakce k programům, které připravují a realizují příslušné orgány příhraničního regionu v České republice a Polské republice. Podpora rozvoje především v oblastech činnosti územního plánování, zachování a zlepšování životního prostředí, spolupráce v oblasti hospodářství a

obchodu, spolupráce při předcházení vzniku, průběhu a odstraňování důsledků přírodních katastrof a živelných pohrom, výstavba a přizpůsobení infrastruktur, které přesahují státní hranice, rozvoj turistiky a zřizování nových hraničních přechodů, spolupráce v oblasti školství, kultury a sportu a spolupráce v humanitární a sociální oblasti (Euroregion Glacensis, 2012).

Trvalým úkolem Euroregionu Glacensis je překonávání bariér a předsudků vytvořených v minulém období a napomáhání integraci na principech subsidiarity v rámci Evropské integrace České republiky a Polské republiky. Dalším úkolem je navrácení funkce státní hranice nejen jako konce území suverénního státu, ale také jako most pro setkávání a spolupůsobení dvou národů využívající toto specifické geografické položení k zajištění dynamického rozvoje a současně k vytvoření společných prvků trvalého a přátelského soužití obou národů (Euroregion Glacensis, 2012).

4.3.2 Partnerská města

Pro účely této práce jsou vybrány největších obce na Náchodsku a jejich partnerská města. Partnerskými městy Náchoda jsou na polské straně Kladsko a Kudowa Zdroj. Dále je to Halberstadt na německé straně a Warrington na straně britské. Na Slovensku je to město Partizánské. Dále pak město Bauska v jižním Lotyšsku, Ťačiv na Ukrajině a Persan ve Francii (Město Náchod, 2017). Partnerskými městy města Broumova jsou Nowa Ruda na polské straně a Partnerské město Forchheim na straně německé (Město Broumov, 2012).

Partnerskými městy Nového Města nad Metují jsou města Hilden v Německu, Duszniki-Zdroj v Polsku, Warrington ve Velké Británii a Gerník v Rumunsku. „Partnerství měst Hilden a Nové Město nad Metují je jistě vynikajícím příkladem toho, co bylo zamýšleno ve smlouvě o sousedství z r.1992, tj. navázat na staleté plodné tradice společných dějin, porozumění a smíření podporovat, překonat s konečnou platností rozdělení Evropy a vybudovat společným dědictvím a společnými hodnotami spojenou Evropu“ (Nové Město nad Metují, 2021). U počátků tohoto partnerství v roce 1989 stáli na hildenské straně paní starostka Dr. Ellen Wiederhold a na straně Nového Města nad Metují starosta Pavel Vašina. Lázně Dušníky jsou městem, které je otevřeno zahraničním stykům, chápe a oceňuje význam mezinárodní spolupráce ve sjednocující se Evropě. Vyjádřením těchto snah jsou uzavřené partnerské vztahy s městy Hoya/Weser

(Německo) a Nové Město nad Metují (Čechy) v roce 1997, a v roce 1999 s příhraničními obcemi: Olešnicí v Orlických horách, Deštným v Orlických horách a Sedloňovem (Nové Město nad Metují, 2021).

Religiozita patří tradičně k polskému národu. První kontakt k partnerství s Novým Městem nad Metují vzešel z hudebního vystoupení novoměstského orchestru na akci Polsko-českých Dnů křesťanské kultury. Smlouva o partnerství a spolupráci Gerníkem byla podepsána starosty obou obcí dne 28. května 2012 v Gerníku. Spolupráce mezi městy probíhá na úrovni samosprávných orgánů obce Gerník a města Nové Město nad Metují. Základem vzájemné spolupráce je prohloubení již existujících vztahů obce Gerník se ZŠ Komenského v Novém Městě nad Metují, a dále navázání bezprostředních kontaktů mezi jednotlivými spolky a organizacemi (Nové Město nad Metují, 2021).

Město Jaroměř spolupracuje s partnerskými městy Ziebice na polské straně a Warrington na britské straně (Město Jaroměř, 2021). Hronov má partnerská města Bielawa a Kudowa Zdroj v Polsku a Warrington ve Velké Británii (Moravcová, 2007). Česká Skalice má zahraniční partnerská města Bardo a Polanica Zdroj v Polsku, Liptovský Hrádok na Slovensku, Warrington ve Velké Británii a Ruschlikon ve Švýcarsku (Město Česká Skalice, 2021). Město Červený Kostelec má jako zahraniční partnery město Kusnacht ve Švýcarsku (vznik partnerství 1992), Uchte v Německu (vznik partnerství 2014), Warrington ve Velké Británii (vznik partnerství 1991) a Zabkowice Slaskie v Polku (vznik partnerství 1993) (Město Červený Kostelec, 2021).

4.4 Vybrané projekty regionální spolupráce na Náchodsku

4.4.1 Centra společných služeb

Dobrovolný svazek obcí Broumovsko se zapojil do projektu Svazu měst a obcí České republiky. Tento nový projekt se nazývá „Posilování administrativní kapacity obcí na bázi meziobecní spolupráce“ zkráceně také „Centra společných služeb“ (CSS). Navazuje na úspěšný projekt „Meziobecní spolupráce“, který byl realizován od května 2013 do listopadu 2015, a do kterého se DSO Broumovsko také zapojilo. Nový projekt Svazu měst a obcí je zaměřen na vytvoření a provoz Center společných služeb v rámci dobrovolných svazků obcí. Prostřednictvím těchto svazků se mohou zapojit obce, jejich orgány a jimi zřízené organizace, s cílem zajistit efektivnější poskytování veřejných služeb občanů. Dalším cílem tohoto projektu je zkvalitnění a zefektivnění výkonu veřejné správy

a veřejných služeb poskytovaných v rámci samostatné, příp. přenesené působnosti obcí, zlepšení informovanosti občanů o poskytovaných veřejných službách, zajištění rovnoprávnějšího přístupu občanů k poskytovaným veřejným službám, zvýšení dostupnosti a kvality poskytovaných veřejných služeb pro občany, přenos znalostí a vytvoření nebo rozšíření znalostní a zkušenostní báze zaměstnanců DSO, a ověřit tak funkčnost navrhovaného modelového řešení, které povede ke zlepšení a zvýšení odbornosti a optimalizaci administrativní kapacity obcí na bázi meziobecní spolupráce (DSO Broumovsko, 2021).

Důležitou součástí tohoto projektu je splnění dvou sad indikátorů, kdy uvedená data budou sloužit nejen pro potřeby projektového týmu, jako nástroj ověření naplňování cílů projektu a hodnocení činnosti CSS, ale také pro vzájemné porovnávání a zkvalitnění jejich vlastní činnosti (DSO Broumovsko, 2021).

První sada indikátorů – hodnocení dosahování cílů projektu

- Počet aktivit
- Podíl odborného poradenství na počtu aktivit
- Počet vydaných informačních zpravodajů
- Spokojenost starostů s rozsahem poskytovaných služeb
- Spokojenost starostů s kvalitou poskytovaných služeb
- Počet Center společných služeb
- Znalostní a zkušenostní báze

Druhá sada indikátorů – efektivity fungování CSS

- Náklady na zaměstnance CSS na 1000 obyvatel
- Spolupráce v regionu
- Index rentability nákladů zaměstnanců CSS
- Návštěvnost webových stránek
- Počet distribuovaných informačních zpravodajů
- Náklady na propagaci na 1000 obyvatel
- Procento úspěšnosti projektů

První sadou indikátorů se sleduje vývoj naplňování jednotlivých cílů projektu. Každému cíli je přiřazen jeden nebo více indikátorů. Druhá sada slouží k vzájemnému porovnávání. Vstupní údaje pro výpočet indikátorů jsou získávány především z informačního systému projektu (ISP) a od smluvních partnerů projektu CSS. Dosažené hodnoty samotných indikátorů bude projektový tým jednou za 3 měsíce zveřejňovat v rámci ISP. Dále to bude stručné seznámení s ISP. Evidování aktivit do systému, které činí minimálně 120 ukončených aktivit ve sledovaném období 3 měsíců. Průměrně vychází na 1 měsíc 40 aktivit/2 úvazky, což je přibližně 1 aktivita na 1 úvazek denně. Minimální počet v jednom měsíci je potom 20 aktivit odborného poradenství. CSS má také za úkol realizovat dílčí projekty meziobecní spolupráce, které budou naplňovat cíle projektu CSS, a také cíle aktuálních strategií rozvoje území mikroregionu. CSS je povinné zpracovat v rámci ISP zásobník projektů, který bude obsahovat alespoň 10 projektů, a je nutné každý měsíc zásobník projektů aktualizovat (DSO Broumovsko, 2021).

V kanceláři DSO Broumovsko už nyní funguje Centrum společných služeb, které poskytuje obcím odbornou podporu. Zde se mohou i občané obrátit na kancelář se svými požadavky a dotazy. Zaměstnanci kanceláře buď odpoví přímo, nebo odpověď zjistí od kompetentních osob. Mezi nejdůležitější činnosti a hlavní náplň práce CSS patří poradenství při výkonu VS, organizace pravidelných setkání starostů, příprava informačního zpravodaje a jeho zveřejňování, vytváření vazeb mezi obcemi, zpracování sebehodnotící zprávy, zpracování zásobníku projektů a akčního plánu, příprava, řízení, administrace projektů, pravidelná komunikace se starosty a další úkoly spojené s realizací projektu. CSS v nejvyšší možné míře pomáhá starostům obcí, ale také i některým podnikatelům se zpracováním projektů k získání dotace (DSO Broumovsko, 2021).

4.4.2 Kladská stezka a cyklotrasa kolem vodní nádrže Rozkoš

Účelem založení svazku Kladská stezka je realizace tří samostatných na sebe navazujících projektů cyklostezek. Důležitou aktivitou je příprava cyklostezky z Jaroměře do Polska. Tento návrh navazuje na velice úspěšný projekt Labské stezky mezi Hradcem Králové, Jaroměří a Kuksem. Aktuálně je připravována žádost o územním rozhodnutí k povolení stavby nového úseku mezi Jaroměří a Rychnovkem (DSO Kladská stezka, 2021).

Pro rozvoj turistického ruchu je důležitá cyklostezka kolem vodního díla Rozkoš. DSO Kladská stezka, jehož členy jsou města Česká Skalice, Jaroměř a Náchod, se chystá předložit žádost o dotaci na realizaci úseku číslo 7 Stezky okolo Rozkoše v délce cca 1,75 km do výzvy místní akční skupiny Mezi Úpou a Metují. Cílem tohoto projektu je prostřednictvím vybudování nové cyklistické infrastruktury zvýšit podíl udržitelných forem dopravy na území místní akční skupiny Mezi Úpou a Metují. V tomto konkrétním případě na katastru města Česká Skalice, a tím zabezpečit dostatečnou a kvalitní infrastrukturu, která nezpůsobí zvýšenou zátěž pro životní prostředí a bude přispívat ke zvýšení dopravní bezpečnosti v území. Úsek č. 7, který je předmětem připravované dotace je součástí celkového řešení, jenž po svém dokončení bude představovat ucelený okruh pro cyklodopravu v okolí vodní nádrže Rozkoš. Celá stezka okolo nádrže je dlouhá 18 km, a vyjde na více jak 87 milionů korun (DSO Kladská stezka, 2021). Mapu cyklotrasy okolo vodní nádrže Rozkoš můžete nalézt v příloze č. 2.

Rozhovor č. 3: *„Kraj do tohoto projektu zatím investoval pět milionů korun, a kromě posílení turistické atraktivity v místě si od tohoto záměru slibujeme také vyšší bezpečnost v okolí vysoce frekventované trasy z Hradce Králové směrem na Náchod a dál k polským hranicím.“*

Posledním neméně důležitým projektem je okruh Ratibořicemi. Ten umožní cyklistům částečně po nových i stávajících komunikacích bezpečně zajíždět k zámku v Ratibořicích a projíždět velmi oblíbeným Babiččiným údolím. V současné době je připravováno výběrové řízení na dodavatele dokumentace pro územní rozhodnutí (DSO Kladská stezka, 2021).

Rozhovor č. 3: *„Realizace dálkových cyklostezek je pro nás jedním ze stěžejních programů v oblasti cestovního ruchu. Naši vizí je bezpečná a propojená síť cyklotras. Celý projekt má nadregionální význam, vždyť propojení s cyklostezkou z Hradce Králové do Kuksu se nabízelo zcela logicky.“*

Rozhovor č. 3: *„Vybudováním cyklostezky Jaroměř-Kudowa Zdroj se otevře možnost propojení cyklodopravy z Hradce Králové do Polska a návaznost na cyklostezku do Kuksu, která by měla mít v České Skalici odbočku do Ratibořic a okolo přehradní nádrže Rozkoš. Významný je i přínos propojení České Skalice, Jaroměře a Náchoda pro cyklisty dojíždějící do zaměstnání.“*

4.4.3 Efektivní správa obcí Červenokostelecka a Českokalicka

Projekt „Efektivní správa obcí Červenokostelecka a Českokalicka“ řeší problém potřeby lepšího, profesionálnějšího, efektivnějšího a odborně vzdělanějšího řízení místních samospráv, kde neexistují strategické podklady pro další rozvoj těchto obcí, tedy důležitých nástrojů pro plánování rozvoje obcí. Cílem tohoto projektu je profesionalizovat veřejnou správu prostřednictvím zvyšování znalostí a dovedností lidí, kteří zde pracují a prostřednictvím posílení strategického řízení.

V rámci projektu je realizováno celkem 5 klíčových aktivit, a to zpracování Programů rozvoje obcí, vyhotovení Plánů rozvoje sportu v obcích, zpracování vybraných druhů pasportů v obcích, vypracování Strategii rozvoje zeleně v obcích a vzdělávací aktivity pro představitele a zaměstnance obcí. Do projektu je zapojeno celkem 23 obcí: 17 členských obcí Svazku obcí ÚPA a 6 obcí, které jsou členy sousedních svazků (Svazek obcí 1866 a Svazek obcí Metuje). Cílovými skupinami tohoto projektu jsou obce a jejich zaměstnanci, volení zástupci a veřejnost.

4.4.4 V pasti sociálních sítí

Projekt cílí na prevenci kyberšikany. Aktivity, které vedou k prevenci jsou řešeny na pěti středních školách v území spolku Místní akční skupiny Stolové hory. Tato problematika a vůbec celá on-line komunikace dospívajících je představována cílové skupině, kterou tvoří hlavně pedagogové, žáci a jejich rodiče, kteří často nerozumí on-line světu, ve kterém jejich děti žijí (MAS Stolové hory, 2019).

Formou přednášek, interaktivních divadel, besed a seminářů projekt cílí na prevenci a řešení kyberšikany ve školách a v domácnostech. Cílové skupiny jsou informovány o zvláštěnostech kyberšikany, o nejčastějších chybách a je zde navíc představena úloha školy při řešení těchto problémů. Dozvídají se, jaké jsou typy kyberšikany, jací jsou kyberagresori, co je to stalking, flaming, phishing atd. Žáci se stávají v přímém přenosu on-line pozorovateli útoku kyberšikany za pomoci jejich vlastních mobilních telefonů, což ukazuje na děsivý dopad tohoto nového trendu v šikanování (MAS Stolové hory, 2019).

Zrealizované aktivity dle (MAS Stolové hory, 2019):

- 24. 4. 2019 Seminář pro pedagogy „Nebezpečné komunikační techniky související s užíváním ICT“
- 24. 4. 2019 Přednáška pro pedagogický sbor Střední odborné školy sociální a zdravotnické – Evangelická akademie, Náchod

- 2. 5. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Střední průmyslové školy stavební a Obchodní akademie, arch. Jana Letzela, Náchod
- 2. 5. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Academia Mercurii
- 7. 5. 2019 Beseda pro rodiče žáků, Police nad Metují.
- 7. 5. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Střední školy průmyslové, textilní a polygrafické (Velké Poříčí)
- 17. 5. 2019 Přednáška pro žáky Střední průmyslové školy stavební a Obchodní akademie, arch. Jana Letzela, Náchod
- 21. 5. 2019 Beseda pro rodiče žáků, Náchod.
- 28. 5. 2019 Přednáška pro žáky Střední školy průmyslové, textilní a polygrafické (Hronov, Červený Kostelec)
- 25. 6. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Střední školy průmyslové, textilní a polygrafické (Hronov).
- 26. 8. 2019 Přednáška pro pedagogický sbor Střední školy průmyslové, textilní a polygrafické (Velké Poříčí, Hronov a Červený Kostelec)
- 27. 8. 2019 Přednáška pro pedagogický sbor Střední průmyslové školy stavební a Obchodní akademie, arch. Jana Letzela, Náchod
- 27. 8. 2019 Přednáška pro pedagogický sbor Academia Mercurii
- 16. 9. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Gymnázia Náchod
- 19. 9. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Gymnázia Náchod
- 19. 9. 2019 Přednáška pro žáky Academia Mercurii
- 20. 9. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Gymnázia Náchod
- 20. 9. 2019 Přednáška pro žáky Střední odborné školy sociální a zdravotnická – Evangelická akademie, Náchod
- 10. 10. 2019 Přednáška pro žáky Střední školy průmyslová, textilní a polygrafická (Velké Poříčí)
- 10. 10. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Střední odborné školy sociální a zdravotnické – Evangelická akademie, Náchod
- 22. 10. 2019 Interaktivní divadlo pro žáky Střední školy průmyslové, textilní a polygrafické (Červený Kostelec)

4.5 Vybrané projekty Česko-polské spolupráce

4.5.1 Česko-polská Hřebenovka – východní část

Euroregion Pomezí Čech, Moravy a Kladska – Euroregion Glacensis se spolu s dalšími partnery podílí na obnově Česko-polské Hřebenovky, jejíž jednotlivé dokončené části se už těší obrovské přízni turistů. Akce s rozpočtem okolo 3,5 milionu eur je strategickým projektem v rámci úspěšné česko-polské přeshraniční spolupráce a v současnosti se blíží ke svému závěru. Dotace jsou z Programu INTERREG V-A Česká republika – Polsko, prioritní osa 2 – Rozvoj potenciálu přírodních a kulturních zdrojů pro podporu zaměstnanosti. 2.1 Zachování a obnova kulturních a přírodních atraktivit, směřující k jejich využití pro udržitelný rozvoj společného pohraničí (Euroregion Glacensis, 2012).

Hlavním cílem projektu je vytvořit nový přeshraniční produkt cestovního ruchu „Česko-polská Hřebenovka“. Dojde k obnovení a novému přeshraničnímu propojení této významné historické pěší trasy spolu s vybudováním nových souvisejících investic v podobě rozhleden a informačních center. Projekt bude doprovázet propagační a marketingová kampaň, která bude využívat tradiční, ale i moderní metody a informační technologie přesně zacílené na potencionální návštěvníky (Euroregion Glacensis, 2012).

Příprava projektu byla zastřešena Euroregionem Glacensis, jenž pro tento účel vyčlenil trvalý personál, který bude součástí projektu i ve fázi realizace a udržitelnosti. V rámci přípravy proběhlo několik schůzek. Vedoucí partner dohlížel na včasné odevzdání všech potřebných příloh, především pak územních a stavebních povolení. Euroregion jako vedoucí partner hlídá včasné plnění stanovených termínů, zpracovává zprávy o realizaci projektu a žádosti o platbu a komunikuje s kontrolními úřady. Každý projektový partner má svůj projektový tým. Pro odborné činnosti jako jsou např. výběrová řízení, budou najati externí odborníci a experti (Euroregion Glacensis, 2012).

V rámci propagační činnosti je v místě největší investice, tedy Nové Rudě, umístěn billboard s informacemi o všech aktivitách projektu, místech realizace a povinnou publicitou programu. Stejný plakát bude umístěn také v sídle vedoucího partnera Euroregionu Glacensis. Jako další informování veřejnosti bude využita nově vytvořená stránka, která bude průběžně aktualizována dle plnění projektů, které budou také propagovány pomocí sociálních sítí, rádia a tisku. Po dokončení projektu budou v místech

provedených investic nainstalovány stálé vysvětlující pamětní desky (Euroregion Glacensis, 2012). Mapku jednotlivě umístěných rozhleden naleznete v příloze č. 2.

Dojde k novému proznačení trasy s názvem Hřebenovka. V rámci projektu bude vystaveno 10 rozhleden, z toho 7 bude obnovením historických zaniklých rozhleden a vyhlídek, a pouze 3 rozhledny jsou na nových místech (Euroregion Glacensis, 2012).

- Velká Deštná-Deštné v Orlických horách
- Feistův kopec-Olešnice v Orlických horách
- Šibeník-Nový Hrádek
- Vysoká Srbská
- Kladská hora-Powiat Kłodzki
- Czerniec-Gmin a Międzyzlesie
- Jagodna-Gmina Bystrzyca Kłodzka
- Vrchmezí-Gmina Duszniki Zdrój
- Guzowata-Gmina Radków
- Włodzická hora-Gmina Nowa Ruda

Další turistickou infrastrukturou je vybudování dvou infocenter, které vzniknou v Novém Hrádku v bezprostřední blízkosti plánované rozhledy a v Neratově v blízkosti budovaného mostu propojující česko-polskou hranici (Euroregion Glacensis, 2012).

Projekt Česko-polská Hřebenovka – východní část navazuje na předchozí česko-polské projekty, v rámci, kterých už bylo v našem regionu několik rozhleden, infocenter a vyhlídkových míst postaveno. Jedná se např. o rozhledny Žernov, Čáp u Teplíc nad Metují, Na Signálu, vyhlídkové a informační centrum v Broumově (Euroregion Glacensis, 2012).

4.5.2 **Rozhledna na Novém Hrádku v rámci česko-polské Hřebenovky**

Rozhovor č. 4: *„Rozhlednu s parkovištěm a turistickým infocentrem na vrchu Šibeník nad Novým Hrádkem na Náchodsku vybuvovala za 12,7 milionu korun bez DPH společnost Průmstav Náchod. Firma zvítězila v soutěži ze tří nabídek. Vybudování rozhledny spadá do projektu Česko-polská Hřebenovka-východní část, jenž byla popsána výše. Městys Nový Hrádek vybral firmu napotřetí. První soutěž byla vyhlášena v zimě roku 2018, ale žádná firma se nepřihlásila. Druhá soutěž vypsaná na jaře 2019 byla zrušena, protože oba uchazeči překročili výrazně předpokládanou cenu.“*

Rozhovor č. 4: „Rozhledna v nadmořské výšce 600 metrů vznikla z tubusu větrníku, který tam stojí od 90. let. Vyhlídková plošina je 32 metrů nad zemí. Turisté dohlédnou na hřeben Orlických hor, Krkonoše, ale i na Kunětickou horu u Pardubic. Dosud jim v tom částečně brání stromy. Rozhledna stojí na páteřní turistické červeně značené trase, tzv. Jiráskově cestě, která vede do Orlických hor. Větrná elektrárna u se do trvalého provozu nikdy nedostala a skončila ve šrotu. Ze čtyř větrníků zůstal jediný, včetně bývalé trafostanice. Z té vzniklo turistické informační centrum.“

Rozhledna je poslední ze čtyř plánovaných na hřebenové trase v česko-polském pohraničí na území Královéhradeckého kraje. Další dvě rozhledny s podporou evropských dotací už vznikly u Olešnice v Orlických horách a ve Vysoké Srbské. Také rozhledna na Velké Deštné už byla otevřena. Obrázky rozhleden naleznete v příloze č. 3.

4.5.3 Naučná stezka Evropským městem Náchod-Kudowa Zdroj

V rámci projektu vznikla naučná stezka určená pro pěší a cykloturisty, spojující centrum města Náchod a centrum města Kudowa Zdroj. Stezka je vybavena interaktivními naučnými panely, které popisují přírodní a kulturní hodnoty Evropského města. Partneri provedli nezbytné investice potřebné k zajištění kvality a bezpečnosti celé stezky. K propagaci stezky a hodnot Evropského města slouží kromě jiného internetové stránky, aplikace pro chytré telefony a letáky. Dotace z EU jsou čerpány z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci operačního programu INTERREG V-A Česká republika-Polsko a téma projektu je Mezinárodní a přeshraniční spolupráce. Výše dotace z EU byla 521 022,97 EUR, z veřejných zdrojů ČR přibylo dalších 91 945,24 EUR. Celková částka projektu se tedy vyšplhala na 612 968 EUR. Projekt byl zahájen 31. 5. 2017 a dokončen 31. 12. 2018 (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2020).

Hlavním cílem projektu je zvýšení návštěvnosti regionu prostřednictvím většího využití potenciálu přírodních a kulturních zdrojů a hodnot Evropského města Náchod-Kudowa Zdroj. Dalšími cíli projektu jsou realizovaná infrastrukturní opatření pro přeshraniční zpřístupnění a využívání kulturního a přírodního dědictví příhraničního regionu, společná informační, propagační a marketingová opatření v oblasti využití kulturních a přírodních zdrojů. Výsledkem je naučná stezka, která bezprostředně spojí českou a polskou část Evropského města v jejich centrech. Tuto naučnou stezku hojně využívají pěší turisté i cykloturisté. To přispívá ke zvýšení počtu návštěvníků, kteří

současně putují po turistických cílech Evropského města, a prodloužení délky pobytu těchto návštěvníků (Město Náchod, 2017).

Naučná stezka vede z centra Náchoda do centra Kudowy Zdroj po úsecích, které nejsou zasaženy automobilovým ruchem, tedy jsou vhodné pro pěší a cyklisty. Stezka je vybavena interaktivními naučnými panely. Tyto panely obsahují prvky zábavně-naučné pro nejmladší a vzdělávací prvky pro mládež a dospělé. Informace popisují přírodní a kulturní hodnoty a atraktivity. Pomocí QR kodů je umožněno přesměrování na webovou stránku, kde získají turisté další zajímavé informace k naučné stezce. Bylo postaveno odpočívadlo u mostu v části Náchod-Běloves a 6 naučných panelů, 3 v Náchodě a 3 v Kudowě. Informace obsažené v naučné stezce odsouhlasili oba partneři v rámci přípravy projektu (Město Náchod, 2017).

Rozhovor č. 5: *„Mezi významné památky Náchoda patří renesanční zámek, gotický kostel sv. Vavřince, secesní budova městského divadla a novorenesanční budova radnice. Stezka pokračuje druhým zastavením v městské části Běloves, kde se turisté dozví o lázeňství v Bělovsi, můžou navštívit pěchotní srub a dostanou tipy na výlety přímo na hranicích. Hned za hranicemi se turisté můžou zastavit ve čtvrti Slone, kde jsou další tipy na výlety po okolí Kudowy Zdroj. V městské části Czermna lze navštívit kostnici a lázeňský park. V něm je poslední zastávka. Park je srdcem města Kudowa Zdroj, které je jedním z nejstarších lázeňských míst v Evropě. Nachází se zde pavilon s minerálními léčivými prameny. Kromě lázní je zde také oblíbený aquapark a několik solných jeskyní. Zajímavostí je Muzeum žab a Muzeum hraček.“*

Tato vzdělávací stezka je jedním z řady přeshraničních projektů, v nichž Náchod a Kudowa-Zdrój spolupracují v oblasti ekonomiky, sociálních věcí a cestovního ruchu. Realizace projektu vyplývá ze Strategie rozvoje Evropského města Náchod – Kudowa Zdrój na léta 2014-2024. Obě města tak realizací tohoto projektu implementují myšlenku společného Evropského města (Město Náchod, 2018).

4.6 Hodnocení efektivity spolupráce

Spolupráce funguje efektivněji, pokud je stanoven nejen účel a obecné cíle spolupráce, ale také cíle konkrétnějšího charakteru, které jsou měřitelné. Cíle obvykle hodnotíme s využitím systému indikátorů, tzv. indikátorů procesů spolupráce. Jako

hodnotící subjekty jsou vybrány dobrovolné svazky obcí, mikroregiony a místní akční skupiny na Náchodsku.

Tabulka 7: Kvantitativní ukazatele efektivní spolupráce na Náchodsku za rok 2019

Náchodsko	Kvantitativní ukazatele			
Subjekty	Účast na jednání v roce 2019 v %	Počet setkání za rok 2019	Počet projektů za rok 2019	Výsledek hospodaření za rok 2019 v Kč
DSO Jaroměřsko	67 %	2	0	3 582 924,00
DSO Kladská stezka	82 %	9	1	31 137,60
DSO Lesy Policka	62 %	7	1	402 167,58
DSO Mikroregion Hustířanka	72 %	3	1	277 790,56
DSO Podborsko	50 %	1	0	274 607,69
DSO Policka	55 %	6	0	17 315,29
DSO Broumovsko	78 %	10	1	657 468,93
DSO Region Novoměstsko	76 %	5	1	13 474,33
Svazek obcí ÚPA	68 %	5	2	3 827 124,98
Svazek obcí 1866	65 %	9	1	220 975,23
Svazek obcí Metuje	60 %	3	1	12 399,23
MAS Stolové hory	65 %	2	5	296 000,00
MAS Mezi Úpou a Metují	61 %	3	3	-14 000,00
MAS Broumovsko+	71 %	2	6	4 170,00
MAS POHODA venkova	60 %	3	3	32 000,00

Zdroj: Vlastní zpracování dle registru ekonomických subjektů ARES a webových stránek jednotlivých subjektů

Tabulka 8: Kvalitativní ukazatele efektivní spolupráce na Náchodsku za rok 2019

Náchodsko	Kvalitativní ukazatele			
Subjekty	Manažer spolupráce	Strategický dokument	Systém financování projektové činnosti	www stránky
DSO Jaroměřsko	NE	NE	ANO	ANO
DSO Kladská stezka	ANO	ANO	ANO	ANO
DSO Lesy Policka	NE	NE	NE	ANO
DSO Mikroregion Hustířanka	NE	ANO	ANO	ANO
DSO Podborsko	NE	NE	NE	NE
DSO Policka	ANO	ANO	ANO	ANO
DSO Broumovsko	NE	ANO	ANO	ANO
DSO Region Novoměstsko	ANO	ANO	ANO	ANO
Svazek obcí ÚPA	ANO	ANO	ANO	ANO
Svazek obcí 1866	ANO	NE	ANO	ANO
Svazek obcí Metuje	NE	NE	NE	ANO
MAS Stolové hory	ANO	ANO	ANO	ANO
MAS Mezi Úpou a Metují	ANO	ANO	ANO	ANO
MAS Broumovsko+	ANO	ANO	ANO	ANO
MAS POHODA venkova	ANO	ANO	ANO	ANO

Zdroj: Vlastní zpracování dle registru ekonomických subjektů ARES a webových stránek jednotlivých subjektů

Za vhodné indikátory spolupráce lze považovat, v oblasti kvantitativních ukazatelů, účast na jednáních jednotlivých uskupení, frekvence společných setkání, počet společných projektů a ukazatele hospodaření. V oblasti kvalitativních ukazatelů jsou vhodné indikátory jako např. má-li uskupení svého manažera spolupráce. Dále jestli mají vypracovaný strategický dokument, ze kterého vychází, zda-li funguje systém financování projektové činnosti, a jestli uskupení vlastní systém elektronické komunikace, jako např. www stránky. Efektivní spolupráce je kombinací všech těchto faktorů.

Z tabulky je vidět, že co se týče účasti na jednáních nejvyšší účast vykazuje DSO Kladská stezka. Pokud se jedná o setkávání se, jsou na tom nejlépe DSO Kladská stezka a DSO Broumovsko. Nejvíce projektů za rok 2019 patří Místní akční skupině Broumovsko+. Pokud bychom porovnávali ukazatele hospodaření, a to konkrétně výsledek hospodaření po zdanění, tak nejlépe se umístila DSO Jaroměřsko a Svazek obcí ÚPA, naopak v minusových číslech se nachází Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují. Co se týče kvalitativních údajů, lze vidět, že místní akční skupiny jsou nejlépe vybaveny. Mají manažera spolupráce, vycházejí ze strategického dokumentu a mají propracovaný systém projektové činnosti. Naprostá většina subjektů používá jako systém elektronické komunikace www stránky, které vlastní drtivá většina těchto uskupení. Význam meziobecní spolupráce v posledních letech stále roste a stále více se projevují omezení jednotlivých forem spolupráce, stejně jako faktory, které působí na úspěšnost spolupráce.

5 Závěr

Diplomová práce, kterou jsem zpracoval, podává ucelený pohled na regionální a přeshraniční spolupráci obcí na Náchodsku. Spolupráce je proces, který ovlivňuje efektivnost a úspěšnost celé řady činností ve veřejné správě. Smyslem veřejné správy je jak soustředění finančních prostředků, tak uskutečňování potřeb obyvatel v jednotlivých obcích. Schopnost jednotlivých subjektů vyjednávat o společných zájmech je významným aspektem spolupráce při hledání vhodných řešení problémů, které přesahují možnosti daných obcí.

Klíčovým krokem pro co nejefektivnější spolupráci obcí je nastavení takového systému spolupráce, který zjednoduší její realizaci a umožní přizpůsobit jednotlivé formy konkrétním potřebám. Za nejvýznamnější předpoklady fungování spolupráce lze považovat ochotu a schopnost spolupracovat a vhodné nastavení vnitřních procesů jako řízení, komunikace, dosahování shody apod.

Výzkum ukázal, že nejvyužívanější formou obecní spolupráce na Náchodsku jsou dobrovolné svazky obcí. Na Náchodsku se nachází 11 dobrovolných svazků obcí. Tyto svazky jsou již desítky let vytvářeny jako užší partnerství výhradně mezi obcemi s cílem řešení vybraných problémů veřejné správy. Nicméně z výsledků této práce vyplývá, že ve spolupráci obcí na Náchodsku se nejvíce osvědčily místní akční skupiny. Na Náchodsku se nachází 4 místní akční skupiny. Při porovnání kvalitativních a kvantitativních ukazatelů mají MAS nejvyšší množství projektů uskutečněných na Náchodsku za rok 2019. MAS na území aktivně působí a rozvíjejí regionální projekty jako v případě cyklotrasy kolem vodní nádrže Rozkoš nebo v projektu V pasti sociálních sítí, který cílí na prevenci kyberšikany. MAS mají svého manažera spolupráce, vycházejí ze strategického dokumentu a mají propracovaný systém financování projektové činnosti.

Co se týče přeshraniční spolupráce, nejvýznamnější je zde spolupráce v rámci Euroregionu Glacensis. Hlavním úkolem euroregionu je podpora česko-polské přeshraniční spolupráce a rozvoje příhraničního území. Nejvýznamnějším projektem přeshraniční spolupráce na Náchodsku je projekt s názvem Česko-polská Hřebenovka. Hlavním cílem projektu je vytvořit nový přeshraniční produkt cestovního ruchu Česko-polská Hřebenovka. Dojde k obnovení a novému přeshraničnímu propojení této významné historické pěší trasy spolu s vybudováním nových souvisejících investic v podobě rozhleden a informačních center. To vše je možné díky dotacím z EU.

Možnost čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů EU je pro země jako Česká republika velice důležitá. Představuje možnost rozvíjet se v oblastech, které se stanou zajímavé pro investory. Jde o oblasti, na které finanční zdroje ze státního rozpočtu nestačí. Právě nástroje strukturální politiky pomáhají rozvíjet programy a následně projekty, které mají v konečném důsledku pozitivní dopad. Dotace na Česko-polskou Hřebenovku jsou z Programu INTERREG V-A Česká republika – Polsko. Problémem je nedostatek kvantifikátorů, kterými by bylo možné přínosy a užitky z přeshraniční spolupráce změřit. Tato práce vyjadřuje efektivitu přeshraniční spolupráce formou objemu alokovaných prostředků a vybraných projektů realizovaných v regionu Náchodsko.

Tato diplomová práce potvrdila, že každá z forem spolupráce obcí na Náchodsku má svůj specifický přínos. Jedná se zejména o udržitelný regionální rozvoj na tomto území a socioekonomický růst obcí. Aktivity v daných formách spolupráce dávají možnost obcím dosáhnout synergického efektu při dosahování svých cílů. Přínos této práce spočívá ve vytvoření komplexního pohledu na problematiku regionální a přeshraniční spolupráce na Náchodsku. Region z ní může vycházet při tvorbě strategie v oblasti regionální a přeshraniční spolupráce.

6 Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace:

BALÍK, Stanislav. 2009. *Komunální politika: Obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha : Grada, 2009. 978-80-247-2908-4.

BLAŽEK, Jiří a UHLÍŘ, David. 2011. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Praha : Karolinum: Univerzita Karlova v Praze, 2011. 978-80-246-1974-3.

ČERMÁK, Daniel, VOBECKÁ, Jana, BERNARD, Josef, ILLNER, Michal, KOSTELECKÝ, Tomáš, PATOČKOVÁ, Věra, STACHOVÁ, Jana, VAJDOVÁ, Zdeňka. 2011. *Spolupráce, partnerství a participace v místní veřejné správě: význam, praxe, příslib*. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 978-80-7419-067-4.

ČMEJREK, Jaroslav. 2008. *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha : Alfa Nakladatelství, 2008. 978-80-7431-038-6.

ČMEJREK, Jaroslav, BUBENÍČEK, Václav, ČOPIK, Jan. 2010. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha : Grada Publishing, 2010. 978-80-247-3061-5.

DOČKAL, Vít. 2005. *Přeshraniční spolupráce na východních hranicích České republiky: Růžový obláček a hrana reality*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, 2005. 80-210-3751-2.

GALVASOVÁ, Iva, a další. 2007. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje*. Brno : Georgetown, 2007. 80-251-20-9.

JEŘÁBEK, Milan, DOKOUPIL, Jaroslav a HAVLÍČEK, Tomáš. 2004. *České pohraničí - bariéra nebo prostro zprostředkování?* Praha : Academie, 2004. 80-200-1051-3.

KREJČÍ, Tomáš a kol. 2010. *Regionální rozvoj: Teorie, aplikace, regionalizace*. Brno : Mendelova univerzita v Brně, 2010. 978-80-7375-414-3.

MATES, Pavel, WOKOUN, René a kol., a. 2001. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Praha : PROSPEKTRUM spol. s r. o. , 2001. 80-7175-100-6.

PAVLÍK, Marek a kol., a. 2020. *Regiony budoucnosti - spolupráce, bezpečí, efektivita: Inspirace pro rozvoj měst a regionů s příklady dobré praxe*. Praha : Grada Publishing, a.s., 2020. 978-80-271-1310-1.

POMAHÁČ, Richard a VIDLÁKOVÁ, Olga. 2002. *Veřejná správa*. Praha : C.H.BECK, 2002. 80-7179-748-0.

RYŠAVÝ, Dan, ŠARADÍN, Pavel. 2011. *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. 978-80-7419-042-1.

STEJSKAL, Jan a KOVÁRNÍK, Jaroslav. 2009. *Regionální politika a její nástroje*. Praha : Portál, s. r. o., 2009. 978-80-7367-588-2.

WOKOUN, René, TVRDONĚ, Jozef a kol., a. 2010. *Přímé zahraniční investice a regionální rozvoj*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze: Oeconomica, 2010. 978-80-245-1736-0.

Právní předpisy:

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje

Elektronické zdroje:

BINEK, Jan, a další. 2010. Rozvojové možnosti obcí. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [Online] 2010. [Cit. 03.08.2020]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/5a2e3c9c-0a0e-4737-a66e-a67424bc24c6/Brozura-Rozvojove-moznosti-obci-MMR_Brozura.pdf.

Charakteristika okresu Náchod | ČSÚ v Hradci Králové. *Český statistický úřad | ČSÚ* [online]. 2020. [Cit. 25.01.2021]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xh/charakteristika_okresu_nachod

DotaceEU - Interreg III. [online]. Copyright ©2021 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 26.08.2020]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/ostatni/dulezite/slovník-pojmu/i/interreg-iii>

Naše Centrum společných služeb - DSO Broumovsko. *DSO Broumovsko - DSO Broumovsko* [online]. Copyright © 2021 [cit. 30.01.2021]. Dostupné z: <http://www.dsobroumovsko.cz/dso-broumovsko/dobrovolny-svazek-obci/projekty/centra-spolecnych-sluzeb-css/nase-centrum-spolecnych-sluzeb/>

Popis projektu - DSO Broumovsko. *DSO Broumovsko - DSO Broumovsko* [online]. Copyright © 2021 [cit. 29.01.2021]. Dostupné z: <http://www.dsobroumovsko.cz/dso-broumovsko/dobrovolny-svazek-obci/projekty/centra-spolecnych-sluzeb-css/popis-projektu/>

Kladská stezka – Dobrovolný svazek obcí Kladská stezka. *Kladská stezka – Dobrovolný svazek obcí Kladská stezka* [online]. Copyright © 2021 [cit. 30.01.2021]. Dostupné z: <http://kladskastezka.cz/>

Euroregion Glacensis. 2012. Česko-polská Hřebenovka - východní část. *Euroregion Glacensis*. [Online] Studio Animato s.r.o., 2012. [Cit. 31.01.2021]. Dostupné z: <https://www.euro-glacensis.cz/hrebenovka.html>.

Úvodem. *Euroregion Glacensis*. [Online] Studio Animato s.r.o., 2012. [Cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.euro-glacensis.cz/uvodem.html>.

Královéhradecký kraj - Dobrovolné svazky obcí (DSO). *Královéhradecký kraj*. [Online] Královéhradecký kraj, 2018. [Cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/krajsky-urad/vnitri-sprava/dobrovolne-svazky-obci--94208/>.

MAS Broumovsko+ Co děláme - *MAS Broumovsko+*,. [Online] MAS Broumovsko+,, 2021. [Cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <http://www.mas.broumovsko.cz/o-nas/co-delame/>

MAS Broumovsko+ Co je MAS Broumovsko+ - MAS Broumovsko+. *MAS Broumovsko+ MAS Broumovsko+* [online]. 2020. [Cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <http://www.mas.broumovsko.cz/o-nas/co-je-mas-broumovsko/>

V pasti sociálních sítí - MAS Stolové hory. *Hlavní strana - MAS Stolové hory* [online]. [cit. 30.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mas-stolovehory.cz/projekty-a-aktivity/vzdelavani-a-skolstvi/v-pasti-socialnich-siti/>

Partnerská města: Pro turisty: Broumov. *Broumov: Titulní stránka* [online]. 2012. [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.broumov-mesto.cz/partnerska-mesta/ds-1205/p1=1169&archiv=0>.

Partnerství - Město Červený Kostelec. *Město Červený Kostelec* [online]. Copyright © 2021 Oficiální stránky Města Červený Kostelec [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.cervenykostelec.cz/partnerstvi>

Partnerská města - Oficiální stránky města Česká Skalice. *Město Česká Skalice - Oficiální stránky města Česká Skalice* [online]. Copyright © 2021 [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.ceskaskalice.cz/o-ceske-skalici/partnerska-mesta/>

Partnerská města - Oficiální stránky města Jaroměř. *Město - Oficiální stránky města Jaroměř* [online]. Copyright © 2021 [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.jaromer-josefov.cz/mesto/partnerska-mesta/>

Město Náchod - Naučná stezka Evropským městem finišuje. *Město Náchod*. [Online] 2018. [Cit. 05.02.2021]. Dostupné z: <https://www.mestonachod.cz/zpravodajstvi/mesto/zpravodajstvi-detail.asp?id=6254>.

Město Náchod - Naučná stezka Evropským městem Náchod - Kudowa-Zdroj. *Město Náchod*. [Online] 2017. [Cit. 05.02.2021]. Dostupné z: <https://www.mestonachod.cz/mesto/dotacni-projekty/naucna-stezka-evropskym-mestem-nachod/>.

Město Náchod - Partnerská města. *Město Náchod*. [Online] Město Náchod, 2017. [Cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mestonachod.cz/zivot-v-nachode/o-meste/partnerska-mesta/>.

DotaceEU - Naučná stezka Evropským městem Náchod - Kudowa-Zdroj. *Dotace EU.cz* [online]. Copyright ©2021 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 05.02.2021]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/statistiky-a-analyzy/mapa-projektu/projekty/11-interreg-v-a-ceska-republika-polsko/11-2-rozvoj-potencialu-prirodnich-a-kulturnich-zdr/naucna-stezka-evropskym-mestem-nachod-kudowa-zdr?feed=11-INTERREG-V-A-Ceska-republika-Polsko>.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR - Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*. [online]. Copyright ©2021 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, všechna práva vyhrazena [cit. 26.08.2020]. Dostupné z: [https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-\(1\)](https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-(1))

Strukturální fondy EU - Ministerstvo vnitra České republiky. *Úvodní strana - Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Copyright © 2021 Ministerstvo vnitra České republiky, všechna práva vyhrazena [cit. 25.08.2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strukturalni-fondy-eu-805143.aspx>

Cíl Evropská územní spolupráce 2014-2020 (INTERREG) - Ministerstvo životního prostředí. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. Copyright © 2008 [cit. 26.08.2020]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/cil_evropska_uzemni_spoluprace

MAS - Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, z. s.. *MAS - Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, z. s.* [online]. Copyright © 2021 [cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <http://www.masmum.cz/>

Úvod - Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, z. s.. *MAS - Místní akční skupina Mezi Úpou a Metují, z. s.* [online]. Copyright © 2021 [cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <http://www.masmum.cz/mas-1/uvod/>

O nás. *Aktuality* [online]. Copyright © 2016 Pohoda venkova [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.pohodavenkova.cz/o-nas>

Území MAS. *Aktuality* [online]. Copyright © 2016 Pohoda venkova [cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <https://www.pohodavenkova.cz/o-nas/uzemi-mas>

Co je MAS - MAS Stolové hory. *Hlavní strana - MAS Stolové hory* [online]. 2020. [cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mas-stolovehory.cz/o-nas/co-je-mas/>

Hlavní strana - MAS Stolové hory. *Hlavní strana - MAS Stolové hory* [online]. 2021. [cit. 26.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mas-stolovehory.cz/>

MORAVCOVÁ, Milena - Partnerská města. *Město Hronov*. [Online] Direction.cz, 2007. [Cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.mestohronov.cz/partnerska-mesta/clanek/partnerska-mesta>.

Partnerská města - Nové Město nad Metují - oficiální stránky. *město Nové Město nad Metují - Nové Město nad Metují - oficiální stránky* [online]. Copyright © 2021. [cit. 27.01.2021]. Dostupné z: <https://www.novemestonm.cz/o-meste/partnerska-mesta-1/>

Strukturální fondy | Vláda ČR. *Úvodní stránka | Vláda ČR* [online]. 2020. [cit. 25.08.2020]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/strukturalni-fondy/strukturalni-fondy-73340/>

7 Přílohy

Příloha č. 1: Rozhovory

Rozhovor č. 1 s manažerkou MAS Mezi Úpou a Metují provedený dne 20. 1. 2021.

Rozhovor č. 2 s projektovým manažerem MAP II Novoměstsko provedený dne 27. 11. 2020.

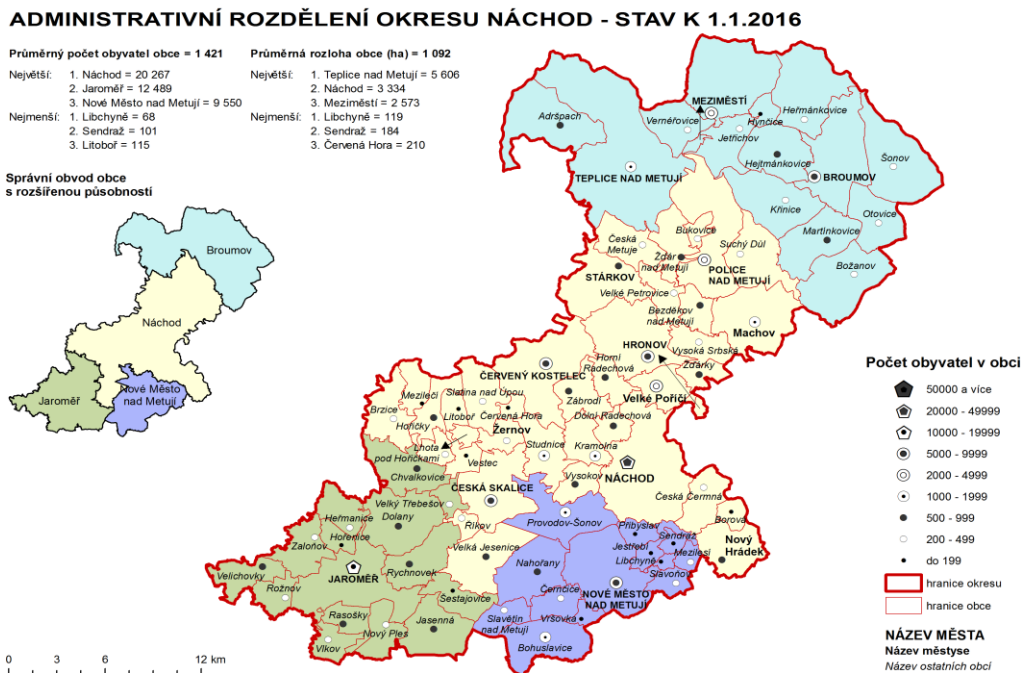
Rozhovor č. 3 se starostou České Skalice provedený dne 18. 11. 2020.

Rozhovor č. 4 se starostou Nového Hrádku provedený dne 9. 2. 2021.

Rozhovor č. 5 s občanem Náchoda narozeným v Kudowě Zdróji v Polsku provedený dne 14. 1. 2021.

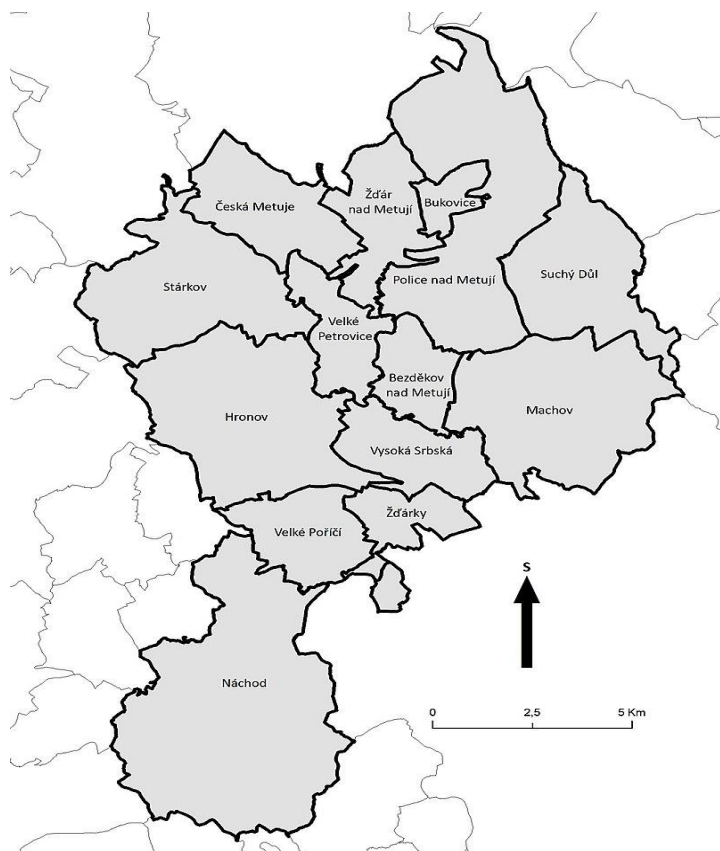
Příloha č. 2: Mapy a území

Obrázek 2: Administrativní rozdělení okresu Náchod

Zdroj: https://www.czso.cz/csu/xh/okres_nachod

Obrázek 3: Území MAS Stolové Hory

Zdroj: <https://www.mas-stolovehory.cz/o-nas/co-je-mas/>

Obrázek 4: Území MAS Mezi Úpou a Metují

Zdroj: <http://www.masmum.cz/mas-1/uvod/>

Obrázek 5: Území MAS Broumovsko+

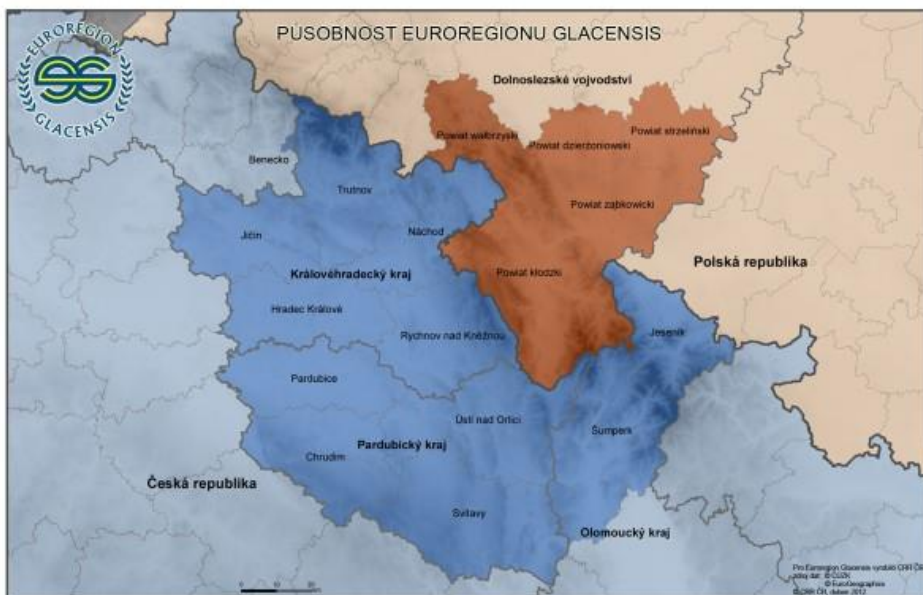
Zdroj: <http://www.mas.broumovsko.cz/o-nas/co-je-mas-broumovsko/>

Obrázek 6: Území MAS POHODA venkova

Zdroj: <https://www.pohodavenkova.cz/o-nas/uzemi-mas>

Obrázek 7: Územní vymezení Euroregionu Glacensis

Zdroj: <https://www.euro-glacensis.cz/uzemni-vymezeni-euroregionu.html>

Obrázek 8: Mapa cyklotrasy okolo vodní nádrže Rozkoš

Zdroj: <https://www.vyletnik.cz/cyklotrasy/vychodni-cechy/kladske-pomezí/529-ceska-skalice-okruh-kolem-rozkose/>

Obrázek 9: Česko-polská Hřebenovka – východní část

Zdroj: <https://www.euro-glacensis.cz/files/cesko-polska-hrebenovka--vychodni-cast/prezentace-predstaveni-hrebenovky.pdf>

Příloha č. 3: Projekty

Obrázek 10: Rozhledna na Velké Deštné

Zdroj: <https://ceskacenaarchitekturu.cz/projekty/2020/rozhledna-na-velke-destne/>

Obrázek 11: Rozhledna s infocentrem na Novém Hrádku

Zdroj: <https://www.euro-glacensis.cz/sibenik.html>

Obrázek 12: Rozhledna v Olešnici v Orlických horách

Zdroj: <https://www.hkregion.cz/dr-cs/107955-rozhledna-na-feistove-kopci.html>

Obrázek 13: Část cyklostezky kolem vodní nádrže Rozkoš

Zdroj: <https://www.kralovedvorsko.cz/doprava/cyklo doprava/cast-trasy-planovane-cyklostezky-mezi-nachodem-a-jaromeri-je-dokoncena-kolem-rozkose-se-uz-projedete-na-kole-po-novem.html>

Obrázek 14: Naučná stezka Evropským městem Náchod-Kudowa Zdroj

Zdroj: <https://www.mestonachod.cz/zpravodajstvi/mesto/zpravodajstvi-detail.asp?id=6254>